

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

Πτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Αστυνομικές Σπουδές

Πτυχιακή Εργασία

**Αρχή της διάκρισης των εξουσιών στην Κυπριακή
Συνταγματική Τάξη**

Άννα Παπαθεοδώρου

**Επιβλέπων Καθηγητής
Δρ. Ιωάννης Τζιβάρας**

Μάιος 2016

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

Πτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Αστυνομικές Σπουδές

Πτυχιακή Εργασία

**Αρχή της διάκρισης των εξουσιών στην Κυπριακή
Συνταγματική Τάξη**

Άννα Παπαθεοδώρου

**Επιβλέπων Καθηγητής
Δρ. Ιωάννης Τζιβάρας**

Η παρούσα πτυχιακή εργασία υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση τίτλου σπουδών στις Αστυνομικές Σπουδές από τη Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Μάιος 2016

Περίληψη

Η διάκριση των εξουσιών καθιερώνεται, προκειμένου να περιορίζεται η κρατική εξουσία και να μην προβαίνει σε αυθαιρεσίες. Η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών είναι θεμελιώδης αρχή και υπηρετεί την αρχή του κράτους δικαίου.

Η θεσμική διάκριση των λειτουργιών της εξουσίας είναι η μέθοδος οργάνωσης της άσκησης της κρατικής εξουσίας, δηλαδή η οργανωτική διάρθρωση του κράτους, η οποία υφίσταται και λειτουργεί εάν και εφόσον θεσπίζεται από το Συνταγματικό Δίκαιο. Η αρχή της διάκρισης των εξουσιών είναι ο θεματοφύλακας του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Η εφαρμογή της αρχής της διάκρισης των λειτουργιών της εξουσίας αποτελεί θεμελιακή Συνταγματική αναγκαιότητα, για προάσπιση της ελευθερίας και της ισότητας των πολιτών και αποφυγή της κατάχρησης εξουσίας, που είναι συνυφασμένη με τη συγκέντρωση όλης της κρατικής δύναμης στα χέρια ενός οργάνου ή μιας ομάδας οργάνων. Καθιερώνει τις βασικές αρχές που πρέπει να ακολουθούνται για να αποφευχθεί η καταστρατήγηση θεμελιωδών προνοιών του Συντάγματος.

Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας καθιερώνει την αυστηρή διάκριση των λειτουργιών της κρατικής εξουσίας, με σαφή διαχωρισμό της πολιτειακής λειτουργίας και αρμοδιότητας κάθε μιας από αυτές, χωρίς όμως τη δογματική ακαμψία του πλήρους διαχωρισμού τους.

Παρά τον πιο πάνω αυστηρό διαχωρισμό των τριών εξουσιών, Νομοθετικής, Εκτελεστικής και Δικαστικής, παρατηρούμε ότι σε κάποιες περιπτώσεις υπάρχει σύγκρουση αρμοδιοτήτων μεταξύ των τριών εξουσιών.

Summary

The separation of powers, established in order to limit state power and to refrain from arbitrary. The principle of separation of functions is a fundamental principle and serves the principle of the rule of law.

The institutional separation of functions of power is the method of organization of the exercise of state power, in the organizational structure of the state, which exists and works as and when established by Constitutional Law. The principle of separation of powers is the guardian of democracy.

Application of the principle of separation of functions of power is a fundamental constitutional necessity, for the protection of freedom and equality of citizens and prevents the abuse of power, inherent in the concentration of all state power in the hands of an institution or group of institutions. It establishes the basic principles to be followed to prevent the erosion of fundamental provisions of the Constitution.

The Constitution of the Republic establishes strict separation of functions of state power, with a clear separation of state activities and competence of each of them, but the dogmatic rigidity of the full unbundling.

Despite the above strict separation of the three powers, Legislative, Executive and Judiciary, we observe that in some cases there is a conflict between the three powers.

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της πτυχιακής μου εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Ακαδημαϊκό μου Σύμβουλο, κο Ιωάννη Τζιβάρα, για τη βοήθεια και τη καθοδήγησή του, καθώς και τις χρήσιμες συμβουλές που μου παρείχε κατά τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας εργασίας.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω ιδιαίτερα, το σύζυγο μου Στέλιο, που με την υπομονή του καθώς και την αμέριστη συμπαράσταση και ηθική υποστήριξη του, καθόλη τη διάρκεια της φοίτησης μου στο Πανεπιστήμιο, μου έδωσε δύναμη για να φέρω εις πέρας τη πτυχιακή μου εργασία και να ολοκληρώσω με επιτυχία τις σπουδές μου.

Τέλος, δεν θα παρέλειπα να ευχαριστήσω τη φίλη και συμφοιτήτριά μου Γεωργία Ανδρέου για την άψογη συνεργασία που είχαμε τόσο κατά τη διάρκεια της φοίτησης μας, όσο και κατά την εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας μας.

Περιεχόμενα

1	Εισαγωγή	1
2	Η αρχή της διάκρισης των εξουσιών και κράτος δικαίου	4
2.1	Ιστορική αφετηρία της αρχής της διάκρισης των εξουσιών	5
2.2	Συνταγματική κατοχύρωση της αρχής της διάκρισης των εξουσιών	9
2.3	Ουσιαστική και Οργανική διάσταση της αρχής της διάκρισης των εξουσιών	10
2.4	Αντιπροσωπευτικά πολιτεύματα κρατών	12
3	Η Συνταγματική έννομη τάξη στην Κυπριακή Δημοκρατία	14
3.1	Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας	15
3.2	Τροποποιήσεις στο Σύνταγμα	16
3.3	Το Δίκαιο της Ανάγκης	18
3.4	Η ενύπαρξη της αρχής της διάκρισης των εξουσιών στη δομή του κυπριακού Συντάγματος	19
3.5	Η διάκριση των εξουσιών στην κυπριακή συνταγματική τάξη	21
4	Η Εκτελεστική Εξουσία	22
4.1	Ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας	23
4.2	Ο Αντιπρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας	24
4.3	Το Υπουργικό Συμβούλιο	25
4.4	Υπουργοί της Δημοκρατίας	27
4.5	Άλλοι φορείς Εκτελεστικής Εξουσίας	27
5	Η Νομοθετική Εξουσία	29
5.1	Σύνθεση και Οργάνωση της Βουλής των Αντιπροσώπων	29
5.2	Προσόντα και Προνόμια Βουλευτών	31
5.3	Αρμοδιότητες της Βουλής των Αντιπροσώπων	32
6	Η Δικαστική Εξουσία	34
6.1	Συνταγματική και Νομική κατοχύρωση της δικαστικής εξουσίας	34
6.2	Το Ανώτατο Δικαστήριο της Κυπριακής Δημοκρατίας	36
6.2.1	Πρωτοβάθμια Δικαιοδοσία του Ανωτάτου Δικαστηρίου	36
6.2.2	Δικαιοδοσία Ναυτοδικείου	37
6.2.3	Δικαιοδοσία Εκλογοδικείου	37
6.2.4	Εκδίκαση Συνταγματικών Θεμάτων	37

6.2.5	Δευτεροβάθμια Δικαιοδοσία - Εφετείο	38
6.2.6	Διορισμοί και προσόντα δικαστών Ανωτάτου Δικαστηρίου	39
6.3	Κατώτερα Δικαστήρια	39
6.4	Ιεραρχία της δικαστικής εξουσίας	39
7	Συνύπαρξη και σύγκρουση των αρμοδιοτήτων των τριών εξουσιών	41
7.1	Κατασταλτικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων.....	42
7.2	Προληπτικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων	44
7.3	Σύγκρουση αρμοδιοτήτων των τριών εξουσιών	44
8	Επίλογος.....	51
	Βιβλιογραφία	55

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

Το κράτος δικαίου σε ένα πολίτευμα αποτελεί την οργανωτική του βάση. Σε κάθε κράτος δικαίου, η κρατική εξουσία κατανέμεται σε διάφορα κέντρα εξουσίας, τα οποία βρίσκονται σε αλληλοεξάρτηση. Οργανωμένη εξουσία υπάρχει όταν συνυπάρχουν η διάκριση των εξουσιών, η αρχή της νομιμότητας, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η δικαστική προστασία.

Η ιστορική αφετηρία της αρχής της διάκρισης των εξουσιών έχει τις ρίζες της στην αρχαία Ελλάδα η οποία αναμένει από τον πολίτη να συνυπάρχει ειρηνικά στην κοινωνία. Αργότερα, άλλοι ιστορικοί και μελετητές ανέπτυξαν την ιδέα της διάκρισης των εξουσιών, αναλύοντας διάφορες μορφές συνταγματικών δομών.

Η διάκριση των εξουσιών αποτελεί μια από τις πλέον θεμελιώδεις οργανωτικές αρχές του φιλελεύθερου συνταγματικού κράτους. Η έννοια της διάκρισης των εξουσιών, είχε από τη γένεση της πολιτική σημασία και λειτουργία και αντιμετωπιζόταν ως πολιτική αρχή. Στη συνέχεια, απέκτησε νομική και συνταγματική σημασία (Μανιτάκης 2011: 2)

Το κράτος εκδηλώνει την εξουσία του με τρεις βασικές λειτουργίες, τη νομοθετική, την εκτελεστική και τη δικαστική. Οι λειτουργίες αυτές διαφέρουν μεταξύ τους ως προς το περιεχόμενο ή ως προς την ουσία των ενεργειών που επιτελούν, αφού η μια θεσπίζει τους νόμους, η άλλη τους εκτελεί και η τρίτη δικάζει σύμφωνα με αυτούς. Επομένως, οι τρεις κρατικές εξουσίες θα πρέπει να είναι οργανωμένες με τέτοιο τρόπο, ώστε το όργανο που θεσπίζει ένα νόμο να μην μπορεί να τον εκτελεί, ούτε να μπορεί το ίδιο να δικάζει με βάση τον κανόνα που θέσπισε. (Μανιτάκης 2011: 2,3).

Ο βαθμός της διάκρισης των εξουσιών διαφέρει σε σχέση με το πολίτευμα που υφίσταται σε κάθε κράτος δικαίου είτε αυτό είναι κοινοβουλευτικό, προεδρικό ή ημιπροεδρικό πολίτευμα. Στην Κυπριακή Δημοκρατία υφίσταται το προεδρικό πολίτευμα, πράγμα που δεικνύει ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκλέγεται απευθείας από το λαό και δεν εξαρτάται από τη ψήφο εμπιστοσύνης του νομοθετικού Σώματος.

Στο Σύνταγμα της Κύπρου, το οποίο χαρακτηρίζεται ως ένα από τα πιο πολύπλοκα συνταγματικά κείμενα, είναι ευκρινής η ανεξαρτησία της νομοθετικής, εκτελεστικής και δικαστικής εξουσίας. Η διασφάλιση της ανεξαρτησίας των τριών λειτουργιών φαίνεται σε διάφορα άρθρα του Συντάγματος. Το Σύνταγμα χαρακτηρίζεται ως δυαδικό, αφού πρόνοιες του καθορίζουν υποχρεωτική συναρμοδιότητα Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων σε όλες τις δραστηριότητες ενάσκησης της κρατικής εξουσίας. Η αποσταθεροποίηση της συνταγματικής τάξης λόγω των διαφωνιών των δύο κοινοτήτων και η αποχώρηση από τα δρώμενα του κράτους των Τουρκοκυπρίων, οδήγησε στην επίκληση του δικαίου της ανάγκης, με σκοπό την εύρυθμη κρατική λειτουργία, χωρίς τη συμμετοχή των Τουρκοκυπρίων.

Η εκτελεστική εξουσία ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, το Υπουργικό Συμβούλιο και τους Υπουργούς, οι οποίοι ασκούν την πολιτική που χαράσσεται από την εκάστοτε κυβέρνηση. Πέραν των κεντρικών οργάνων, εκτελεστική εξουσία ασκούν και οι Ανεξάρτητοι Αξιωματούχοι του κράτους.

Η νομοθετική εξουσία ασκείται από τη Βουλή των Αντιπροσώπων, που ενεργεί ως αυτοτελές όργανο. Αναδεικνύεται απευθείας από το λαό και έργο της είναι η επεξεργασία, εξέταση και ψήφιση πρωτογενούς και δευτερογενούς νομοθεσίας που είτε κατατίθενται από βουλευτές, είτε από την Κυβέρνηση.

Η δικαστική εξουσία ασκείται από το Ανώτατο Δικαστήριο και τα υπόλοιπα δικαστήρια που λειτουργούν στη Δημοκρατία. Οφείλει να είναι ανεξάρτητη και ανεπηρέαστη. Αποτελεί τον θεματοφύλακα του Συντάγματος και εποπτεύει την τήρηση του. Αποφασίζει για την

συνταγματικότητα οποιουδήποτε νόμου και επιλύει θέματα σύγκρουσης εξουσιών μεταξύ των διαφόρων οργάνων του κράτους.

Οι τρεις εξουσίες οργανώνονται ξεχωριστά και εξειδικεύονται στην εκπλήρωση των λειτουργιών τους, οι οποίες δεν μπορούν να ασκηθούν από άλλους. Όμως, η αμοιβαία συνεργασία, αλληλοεξάρτηση και αλληλοκατανόηση μεταξύ τους είναι αναγκαίοι παράγοντες για την εκπλήρωση των λειτουργιών τους. Κατά την ενάσκηση των αρμοδιοτήτων τους, αρκετές φορές, παρατηρείται διασταύρωση, σύγχυση ή σύγκρουση των εξουσιών τους. Η σύγκρουση αυτή, αφορά κυρίως την νομοθετική και εκτελεστική εξουσία. Η δικαστική εξουσία στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της καλείται να επιλύσει ζητήματα ελέγχου συνταγματικότητας των νόμων ή σύγκρουσης αρμοδιοτήτων ή ισχυρισμούς για κατάχρηση ή και υπέρβαση των ορίων δράσης των εξουσιών αυτών.

Κεφάλαιο 2

Η αρχή της διάκρισης των εξουσιών και κράτος δικαίου

Το κράτος δικαίου αποτελεί την οργανωτική βάση του πολιτεύματος. Η έννοια αυτή έχει ταυτιστεί με τη φιλελεύθερη ατομοκεντρική – ιδιοκτησιακή και αντιεξουσιαστική αντίληψη. Η επίκληση της έννοιας αυτής έχει μεγάλη σημασία και αποτελεί την εγγύηση για την ορθολογική λειτουργία ενός πολιτεύματος (Μανιτάκης 1994: 121).

Ως κράτος δικαίου θεωρείται το ιδεατό οργανωτικό σχήμα εξουσίας στο οποίο η κρατική εξουσία είναι κανονιστικά περιορισμένη επειδή κατανέμεται σε διάφορα κέντρα εξουσίας, τα οποία αλληλοελέγχονται και αλληλοδεσμεύονται από ένα σύστημα εγγυήσεων που προστατεύει τις ατομικές ελευθερίες, εξαναγκάζοντας την εξουσία σε δράση, η οποία λειτουργεί σύμφωνα με τους προκαθορισμένους κανόνες δικαίου. Οι κανόνες δικαίου, κατ' αυτόν τον τρόπο, δεν μπορούν να τροποποιηθούν χωρίς να ακολουθηθεί η προβλεπόμενη διαδικασία. Η εξουσία δεν μπορεί να παραβιάζει και να περιφρουρεί τους κανόνες χωρίς τον κίνδυνο να υποστεί δικαστικές κυρώσεις (Μανιτάκης 1994: 122).

Έτσι, μια οργανωμένη εξουσία οικοδομείται εφόσον συνυπάρχουν η διάκριση των εξουσιών, η αρχή της νομιμότητας, η κατοχύρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ένα ασφαλές και δίκαιο σύστημα δικαστικής προστασίας των πιο πάνω (Μανιτάκης 1994: 123).

2.1 Ιστορική αφετηρία της αρχής της διάκρισης εξουσιών

Η διάκριση των εξουσιών έχει τις ρίζες της στην αρχαία Ελλάδα και συγκεκριμένα στην εποχή του Πλάτωνα. Κατ' αυτόν υποστηρίζεται ότι η ύπαρξη των αρχόντων εξυπηρετεί την ευδαιμονία του λαού η οποία έγκειται στην ειρηνική συνύπαρξη των ανθρώπων. Εκείνη την εποχή άρχισε να χρησιμοποιείται και ο όρος «πολίτης», με την έννοια ενός ελεύθερου ατόμου εντός του συνόλου της πόλης (Τσάτσος 1982: 273).

Εκείνη την εποχή πραγματοποιείται διαχωρισμός των πολιτών σε τρεις τάξεις οι οποίες στην ουσία είχαν την έννοια της λειτουργίας μιας ομάδας μέσα στην κοινωνία. Έτσι στην Πολιτεία του Πλάτωνα συναντούνται οι δημιουργοί, οι φύλακες-επίκουροι και οι φύλακες-άρχοντες (βασιλείς). Κάθε μια από τις ομάδες αυτές υπηρετούσε το σκοπό της χωρίς να παρεμβαίνει στις αρμοδιότητες των άλλων δύο. Και οι τρεις ομάδες ήταν συστατικές και αναγκαίες για την λειτουργία της πολιτείας, με την κάθε μια να πράττει το έργο που της έχει ανατεθεί (Τσάτσος 1982: 273-274).

Ο Πλάτωνας σημειώνει ότι οι πολιτικές ιδεολογίες παρακμάζουν όταν η κοινωνία είναι σύνθετη και πολύπλοκη. Η ανθρώπινη διάνοια έχει εξελιχθεί σε μεγάλο βαθμό πράγμα που οδηγεί τους παραδοσιακούς πολιτικούς θεσμούς σε αποδυνάμωση. Θεωρεί πως η καθιέρωση της πολιτικής ως επιστήμης καθίσταται αναγκαία και την ταυτίζει ως επιστήμη της φροντίδας του ανθρώπου (Τσάτσος 1982: 273-274).

Στην παρακμή των ιδεολογιών συμβάλλουν τα πολιτικά κόμματα τα οποία έχουν διεισδύσει σε όλους του κρατικούς θεσμούς, με αποτέλεσμα η δημοκρατία να λειτουργεί με δημοκρατικό – κρατικό χαρακτήρα (Τσάτσος 1982: 273-274).

Ο Αριστοτέλης στη συνέχεια ανέπτυξε περισσότερο την ιδέα της διάκρισης των εξουσιών στο έργο του «Πολιτικά». Σύμφωνα με αυτόν, το άριστο πολίτευμα είναι αυτό το οποίο θα εξασφαλίζει στην πολιτεία την ευδαιμονία και τον ειρηνικό πολιτικό βίο, είτε αυτό είναι

βασιλεία ή τυραννίδα, αριστοκρατία ή ολιγαρχία, πολιτεία ή δημοκρατία (Μαυριάς 2005: 131). Ο Αριστοτέλης είχε ως πρότυπο τη συγκρότηση της αρχαίας Ελληνικής πόλης – κράτους και ιδιαίτερα το Αθηναϊκό πολίτευμα και το πολίτευμα της Σπάρτης. Ο Αριστοτέλης υπογραμμίζει, πως πρέπει να συνυπάρχουν η αξία της ηγετικής προσωπικότητας με τη συμμετοχικότητα των πολιτών εντός ενός ευνομούμενου δημοκρατικού πολιτεύματος, στο οποίο θα πρέπει να επικρατεί η θέληση των πολιτών. Υποστηρίζει δε ότι η καλύτερη διακυβέρνηση επιτυγχάνεται με την υπερέχουσα αρετή και φρόνηση των πολλών, έστω και μη σπουδαίων, ως ατόμων, έναντι των ολίγων, έστω και αρίστων (Μαυριάς 2005: 132).

Ο Αριστοτέλης χαρακτηρίζει τη δημοκρατία, της οποίας οι νόμοι ευνοούν το συμφέρον των ολίγων, ως τυρρανία των πολλών, αφού στην πόλη κυρίαρχη είναι η θέληση της πλειοψηφίας, η οποία ελέγχεται και κατευθύνεται από τους δημαγωγούς και όχι από το νόμο. Για να μην γίνει αυτό θα πρέπει να αυτοπροσδιοριστούν και αυτοεξελιχθούν οι πολιτικο-κομματικοί θεσμοί προς την κατεύθυνση που προσδιορίζει ο Αριστοτέλης:

«Το είδος της Δημοκρατίας είναι ανάλογο με την πόλη και το λαό και η οργάνωση και λειτουργία των θεσμών της δύναται να αποτελούν συνδυασμούς αριστοκρατικών, ολιγαρχικών και δημοκρατικών πολιτευμάτων».

Ο Αριστοτέλης αποκαλεί, περαιτέρω, ως άριστο πολίτευμα την Πολιτεία η οποία αποτελεί σύνθεση και μίξη δημοκρατίας και ολιγαρχίας και εδράζεται στη μεσαία τάξη, την οποία θεωρεί ως την μόνη ικανή, ώστε να διασφαλίσει πολιτειακή σταθερότητα και διάρκεια (Μαυριάς 2005: 133).

Ο Αριστοτέλης τονίζει, περαιτέρω, ότι η Δημοκρατία ως πολιτική έκφραση της ελευθερίας είναι ανθρώπινο αγαθό το οποίο πάντοτε ανήκει σε όλους του πολίτες. Σημειώνει δε, ότι δεν έχει σημασία αν οι εξουσίες ασκούνται από ένα πρόσωπο ή είναι κατανεμημένες σε περισσότερους, αλλά θεωρεί σημαντική την εναλλαγή των πολιτών στα αξιώματα, ώστε κάθε πολίτης να καθίσταται και άρχων και αρχόμενος και η περίοδος της εναλλαγής αυτής να είναι ίση για όλους (Μαυριάς 2005: 132).

Επιπρόσθετα, ο Πολύβιος υπήρξε επίσης υποστηρικτής της θεωρίας της διάκρισης των λειτουργιών και της κρατικής εξουσίας. Στο έργο του «*Ιστορικά*», αναλύει τρεις μορφές συνταγματικής δομής, ήτοι τη μοναρχία, την ολιγαρχία και τη δημοκρατία. Η πραγματικότητα της εποχής εκείνης κατέδειξε πως η μοναρχία καταλήγει σε τυρρανία, η τυρρανία ανατρέπεται από την ολιγαρχία και η ολιγαρχία από τη δημοκρατία. Ακολούθως η δημοκρατία κατέληγε σε οχλοκρατία οπότε υπήρχε η επέμβαση κάποιου ισχυρού άνδρα ο οποίος εγκαθίδρυε και πάλι την μοναρχία (Θεοδούλου, n.d.).

Έτσι παρατηρείτο μια εναλλαγή του πολιτεύματος με αποτέλεσμα να υπάρχει πολιτική αστάθεια. Θεωρούσε δε, ως καταλληλότερο τρόπο την ύπαρξη ενός μεικτού «*Συντάγματος*». Ως τέτοιο, αναφέρει το παράδειγμα της δημοκρατικής Ρώμης στην οποία συνυπάρχουν τρεις μορφές εξουσίας. Η μοναρχία υπό τη μορφή του εκλεγμένου άρχοντα, η ολιγαρχία με τη μορφή της Συγκλήτου και η Δημοκρατία με τη μορφή των Λαϊκών Συνελεύσεων. Έτσι οι τρεις λειτουργίες της κρατικής εξουσίας ασκούνται από διαφορετικά Σώματα και το καθένα από αυτά ελέγχει τα άλλα δύο (Θεοδούλου, n.d.).

Στην πιο σύγχρονη εποχή η αρχή της διάκρισης των εξουσιών αρχίζει από την δομή της μοναρχικής πολιτείας όπου η διάκριση λειτούργησε ως αντισταθμιστικός παράγοντας ανάμεσα στον μονάρχη και την οικονομικά άρχουσα τάξη. Η εν λόγω διάκριση εισάγεται μέσω των θεωριών του Locke και του Montesquieu η οποία αναμορφώνεται από την πολιτική πρακτική της Γαλλικής Επανάστασης και εγκαθιδρύεται, στη συνέχεια, μέσα σε ένα φιλελεύθερο δημοκρατικό κίνημα στη σύγχρονη ιστορία (Τσάτσος 1993: 132).

Ο Locke, στα τέλη του 17^{ου} αιώνα, διέκρινε τη νομοθετική εξουσία την οποία χαρακτηρίζει ύπατη εξουσία, από την εξουσία της εκτέλεσης των νόμων. Η διάκριση των εξουσιών αμφισβητούσε το αδιαίρετο της κυριαρχίας και περιείχε το στοιχείο της συμμετοχής στην άσκηση της κρατικής εξουσίας των συλλογικών εκφραστών των δύο κοινωνικών τάξεων, της αριστοκρατίας και της αστικής τάξης, οι οποίοι μαζί με τον μονάρχη ασκούσαν την κρατική εξουσία (Χρυσόγονος 2008: 95).

Στις αρχές του 18^{ου} αιώνα υπέρμετρος εκφραστής της αρχής της διάκρισης των εξουσιών υπήρξε ο Montesquieu, ο οποίος, αρχικά, προέβη στη διάκριση των τριών ειδών πολιτικών καθεστώτων, ήτοι του δεσποτισμού, της μοναρχίας και της δημοκρατίας. Ταυτόχρονα είχε διαπιστώσει την ύπαρξη της διάκρισης των διάφορων οργάνων του κράτους και την ανάγκη ύπαρξης μιας τέτοιας διάκρισης ώστε να διασφαλίζεται κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο η ελευθερία των πολιτών και το κράτος του νόμου ως βασικά στοιχεία που οδηγούν στην κοινωνική ειρήνη και πρέπει να αποτελούν τη βασική επιδίωξη κάθε κοινωνίας ανθρώπων (Χρυσόγονος 2008: 96).

Ο Montesquieu, θεωρεί ως βασική προϋπόθεση της ελευθερίας των πολιτών τη μη συγκέντρωση στα χέρια ενός και μόνο προσώπου περισσότερων εκ της μίας εξουσιών. Αυτό, όπως συμπληρώνει, οδηγεί αναπόφευκτα στην αυθαιρεσία και την κατάχρηση. Προβαίνει δε, στην ξεκάθαρη διαπίστωση ότι σε κάθε κράτος θα πρέπει να συνυπάρχουν τρία είδη εξουσιών, η νομοθετική, η εκτελεστική και η δικαστική. Η κάθε μια από αυτές θα πρέπει να ασκείται από διαφορετικό όργανο γιατί διαφορετικά θα οδηγηθούμε στο δεσποτισμό. Από τη μια πλευρά, ήταν αντίθετος με το δεσποτισμό αλλά από την άλλη θεωρούσε ότι η δημοκρατία δεν αποτελεί το κατάλληλο πολίτευμα και εξέφραζε, περαιτέρω, την προτίμηση του στο αριστοκρατικό πολίτευμα, στο οποίο είχαν λόγο ενδιάμεσα Σώματα, όπως η αριστοκρατία, το δικαστικό Σώμα και ο κλήρος (Χρυσόγονος 2008: 96).

Η φιλοσοφία του Montesquieu, θέλει τις τρεις εξουσίες να αλληλεπιδρούν και να αλληλοεξαρτώνται, ώστε να επιτευχθεί αμοιβαία εξισορρόπηση και αμοιβαίος μεταξύ τους έλεγχος. Χαρακτηριστικά αναφέρει ο ίδιος ότι *«Τα πράγματα σε ένα κράτος πρέπει να είναι διαμορφωμένα κατά τέτοιο τρόπο ώστε η εξουσία να συγκρατεί την εξουσία»* (Χρυσόγονος 2008: 96-97).

Η διάκριση των εξουσιών, όπως αναφέρεται από τον Montesquieu, κρίθηκε από πολλούς κριτικούς ως μη απόλυτα ακριβής ή και ατελής, ενώ από άλλους επαινέθηκε για την πληρότητα της ως θεμελιακή για το συνταγματικό κράτος. Διάφοροι σχολιαστές και συνταγματολόγοι υποστηρίζουν πως από τα κείμενα του Montesquieu δεν προκύπτει

διάκριση, αλλά συνδυασμός εξουσιών, καθώς και το ότι ο ίδιος διαχωρίζει δύο μόνο πραγματικές εξουσίες, τη νομοθετική και την εκτελεστική, εφόσον θεωρεί τη δικαστική εξουσία ως δευτερεύουσα. Αποδίδει δε, τη δικαστική εξουσία στο λαό, τον οποίο αποκλείει από τη συμμετοχή στην ενάσκηση των δύο άλλων εξουσιών. Κατά συνέπεια εξαιρεί τη δικαστική εξουσία από το σύστημα των ισορροπιών και δεν την περιλαμβάνει ως σημαίνουσα στη θεμελιώδη συγκρότηση του πολιτεύματος (Μαυριάς 2005: 137-138).

Η τριαδική διάκριση μεταξύ νομοθετικής, εκτελεστικής και δικαστικής εξουσίας, αποτελεί πάγια αρχή για όλα τα συνταγματικά κείμενα από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα μέχρι σήμερα με ελάχιστες εξαιρέσεις (Σπυρόπουλος 2006: 41).

Έτσι, η αρχή της διάκρισης των εξουσιών φαίνεται να αποκτά ένα διαχρονικό περιεχόμενο, που την καθιστά αναγκαίο και αυτονόητο στοιχείο κάθε μορφής πολιτειακής οργάνωσης. Αποτυπώνει συγκεκριμένες κοινωνικές και πολιτικές ισορροπίες και συνδέεται, μεταξύ πολλών, αφενός με την εμφάνιση του Κοινοβουλίου και την ανάπτυξη του αντιπροσωπευτικού συστήματος, αφετέρου δε, με τις εγγυήσεις του πολιτικού φιλελευθερισμού (Βενιζέλος 1991: 284).

2.2 Συνταγματική κατοχύρωση της αρχής της διάκρισης εξουσιών

Μετά τη διατύπωση της από τον Montesquieu και αφού προηγήθηκε η επίκληση της στη Διακήρυξη του Συνεδρίου της Φιλαδέλφειας το 1774 (Άρθρο 10), η αρχή της διάκρισης των εξουσιών, καθιερώνεται και συνταγματικά στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (Σπυρόπουλος 2006: 41), ενώ για πρώτη φορά το 1776, θεσπίζεται σε συνταγματικό κείμενο με την ονομασία Bill of Rights, το οποίο προηγήθηκε του Συντάγματος της Βιργινίας και άλλων πολιτειών της Αμερικής (Μαππουρίδης 2014).

Σύμφωνα με το Άρθρο 5 της Διακήρυξης των Δικαιωμάτων της Βιργινίας, καθορίζεται ρητά ότι η νομοθετική και η εκτελεστική εξουσία θα πρέπει να είναι ξεχωριστές εξουσίες

και διακριτές από τη δικαστική εξουσία (The Charters of Freedom n.d.). Η αρχή της διάκρισης των εξουσιών καθιερώνεται τελικά στην επικράτεια των Ηνωμένων Πολιτειών το 1778, με το Σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, το οποίο, μέσα από τα τρία πρώτα άρθρα του θέσπιζε τον αυστηρό διαχωρισμό των εξουσιών (Μαππουρίδης 2014).

Στην Ευρώπη η αρχή της διάκρισης των εξουσιών καθιερώνεται με τη Γαλλική Επανάσταση στη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη το 1789, όπου αναφέρεται στο άρθρο 16, ότι κάθε κοινωνία στην οποία δεν ισχύει η διάκριση των εξουσιών δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει Σύνταγμα (Χρυσόγονος 2008: 97).

Αυστηρή διάκριση των εξουσιών παρατηρούμε στο Γαλλικό Σύνταγμα του 1791 και του 1795. Κατά τα χρόνια που ακολούθησαν, η διάκριση των εξουσιών έτυχε μεγαλύτερης σημασίας αφού κρινόταν απαραίτητη σε κάθε συνταγματική σκέψη που αφορούσε τη κρατική δράση, τη δομή του κράτους ή την έννοια της πολιτείας γενικότερα. Βέβαια η αρχή της διάκρισης των εξουσιών αμφισβητήθηκε από κύκλους που ευνοούσαν την περιορισμένη μοναρχία ή που προωθούσαν τις αυξημένες εξουσίες στον μονάρχη (Μαππουρίδης 2014).

Κατ' αυτόν τον τρόπο, σταδιακά άρχισε να καθιερώνεται η σχετικότητα της διάκρισης των εξουσιών και εισήχθηκε στον Συνταγματικό Χάρτη του 1830 στη Γαλλία και στη συνέχεια σε Συντάγματα διαφόρων ευρωπαϊκών κρατών, τον 19^ο αιώνα. Μέχρι σήμερα αποτελεί την οργανωτική βάση όλων των φιλελεύθερων πολιτευμάτων.

2.3 Ουσιαστική και Οργανική διάσταση της αρχής της διάκρισης των εξουσιών

Η αρχή της διάκρισης των εξουσιών έχει δύο διαφορετικές πτυχές, οι οποίες αφορούν την ουσιαστική και την οργανική. Υπό την ουσιαστική της (ή αντικειμενική ή ποιοτική) μορφή, η αρχή της διάκρισης των εξουσιών αναφέρεται στο αντικείμενο της κάθε κρατικής

λειτουργίας. Η αρχή δηλαδή συνίσταται στο ότι οι πράξεις ή οι παραλείψεις της κρατικής εξουσίας διαχωρίζονται με βάση το περιεχόμενό τους σε τρεις ενότητες, τη νομοθετική, την εκτελεστική και τη δικαστική. Κατ' αυτόν τον τρόπο υφίσταται, κατά κυριολεξία, διάκριση των λειτουργιών με κριτήριο το αντικείμενο της κρατικής εξουσίας σε κάθε περίπτωση (Βενιζέλος 1991: 285).

Η οργανική (ή υποκειμενική ή τυπική) διάκριση συνίσταται στο ότι κάθε ένα από τα είδη αυτά της κρατικής δράσης ανατίθεται σε διαφορετικό όργανο ή όργανα, τα οποία είναι αρμόδια για την άσκηση κάθε μιας από τις τρεις εξουσίες, όπου στο σημείο αυτό υφίσταται μία, κατά κυριολεξία, διάκριση των οργάνων. Κατά συνέπεια η Βουλή νομοθετεί, η Κυβέρνηση εκτελεί τους Νόμους και τα Δικαστήρια απονέμουν τη δικαιοσύνη. Εάν ένα όργανο ή πρόσωπο από μόνο του αναλαμβάνει το σύνολο της εξουσίας, τότε υπάρχει οργανική σύγχυση των εξουσιών. Σ' αυτή την περίπτωση η ουσιαστική διάκριση υπάρχει, ενέχοντας, όμως, αμιγώς θεωρητική σημασία. Οργανική σύγχυση των εξουσιών διαπιστώνεται κυρίως σε καθεστώτα απόλυτης μοναρχίας, όπου ο βασιλιάς ήταν νομοθέτης, κυβερνήτης και ανώτατος δικαστής (Βενιζέλος 1991: 285).

Η οργανική σύγχυση των εξουσιών δεν αποτελεί σύγχρονο φαινόμενο. Στο έργο του Montesquieu, η αρχή της διάκρισης είναι συνυφασμένη με πολλές αποκλίσεις και διασταυρώσεις. Η εκτελεστική εξουσία είχε το δικαίωμα της αρνησικυρίας ως προς της αποφάσεις της νομοθετικής εξουσίας, ενώ η νομοθετική είχε σε ένα βαθμό την αρμοδιότητα να ελέγχει την εφαρμογή των νόμων που η ίδια ψήφισε. Ταυτόχρονα, η νομοθετική εξουσία ασκούσε αρκετή επιρροή στη δικαστική λειτουργία. Οι ευγενείς υπάγονταν στην δικαστική δικαιοδοσία της Άνω Βουλής. Διασφαλιζόταν η αρμοδιότητα των δύο Βουλών ως προς τα πολιτικά εγκλήματα για τα οποία η Κάτω Βουλή ασκούσε δίωξη και η Άνω Βουλή εκδίκαζε ως δικαστήριο (Βενιζέλος 1991: 286).

Στο σύγχρονο συνταγματικό κράτος, η αρχή της διάκρισης είναι ταυτόσημη με το φαινόμενο της διασταύρωσης των λειτουργιών που συνοδεύεται και από τη σχετική κάμψη της διάκρισης των επιμέρους οργάνων. Το πιο πάνω φαινόμενο σχετίζεται με την πορεία της διάκρισης των οργάνων, χωρίς να σημαίνει ότι η διασταύρωση των εξουσιών

είναι έννοια ταυτόσημη με τη σύγχυση των οργάνων. Στην πρώτη περίπτωση το όργανο δεν σταματά να είναι νομοθετικό, αλλά αναλαμβάνει σε κάποιες περιπτώσεις, την άσκηση μιας άλλης αρμοδιότητας. Η σύγχυση των οργάνων συνίσταται στη σύγχυση των οργανικών του ιδιοτήτων, το οποίο μεταβαίνει σε μια κατάσταση ερμαφρόδιτη. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται σε καθεστώτα απόλυτης μοναρχίας, όπου ο μονάρχης αποτελεί την ίδια στιγμή, νομοθετικό, εκτελεστικό και δικαστικό όργανο (Χρυσόγονος 2008: 101).

Στη σύγχρονη εποχή, υιοθετήθηκε η σχετικότητα της αρχής της διάκρισης των εξουσιών και καθιερώθηκε η διασταύρωση των οργάνων. Η διασταύρωση αυτή θεωρείται απαραίτητη για τον κατάλληλο συντονισμό των διαφόρων ενεργειών της κρατικής εξουσίας. Δεν ανατρέπεται η βασική αρχή της διάκρισης των εξουσιών και ούτε καθιερώνεται το σύστημα της σύγχυσης των εξουσιών. Όπου υφίσταται ανάθεση λειτουργίας σε οποιοδήποτε όργανο, έχει ως αποτέλεσμα να οδηγείται στον δεσποτισμό και την παρέμβαση στην πολιτική ελευθερία (Γεωργόπουλος 1998: 98).

Το πιο πάνω φαινόμενο παρατηρείται όταν η εκτελεστική εξουσία αναλαμβάνει και νομοθετικής φύσεως καθήκοντα ή και αντίστροφα. Στην ουσία δεν παρατηρείται σχεδόν ποτέ πλήρης διαχωρισμός των εξουσιών με την έννοια του αυστηρού περιορισμού σε κάθε όργανο. Η απόλυτη αρχή της διάκρισης θεωρείται ανέφικτη και προκαλεί προβλήματα. Η κρατούσα άποψη είναι ότι η διάκριση των εξουσιών δεν πρέπει να είναι απόλυτη και αυστηρή αλλά σχετική, η οποία να επιτρέπει την αρμονική διασταύρωση και ομαλή αλληλοεπικάλυψη των πεδίων της λειτουργίας κάθε οργάνων, ώστε να επιτυγχάνεται συντονισμός των ενεργειών της κρατικής εξουσίας (Γεωργίου 2012: 56).

2.4 Αντιπροσωπευτικά πολιτεύματα κρατών

Με κριτήριο τον βαθμό σχετικότητας της διάκρισης των εξουσιών, ένα πολίτευμα διακρίνεται σε:

- Κοινοβουλευτικό: στο εν λόγω είδος πολιτεύματος, η διάκριση μεταξύ νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας κάμπτεται εφόσον η Κυβέρνηση που ασκεί την εκτελεστική εξουσία διορίζεται από τον αρχηγό του κράτους, ο οποίος μπορεί να είναι Πρόεδρος και εκλέγεται έμμεσα από το Κοινοβούλιο ή από το βασιλιά στα πλαίσια της Βασιλευόμενης μορφής πολιτεύματος. Η εκτελεστική όμως εξουσία εξαρτάται από την εμπιστοσύνη του Κοινοβουλίου από το οποίο προέρχεται ο Πρωθυπουργός ή και τα μέλη της Κυβέρνησης του.
- Προεδρικό πολίτευμα ή προεδρικό σύστημα διακυβέρνησης: σε αυτό η διάκριση μεταξύ νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας είναι πολύ αυστηρή εφόσον ο αρχηγός του κράτους είναι ο επικεφαλής της εκτελεστικής εξουσίας και συνήθως εκλέγεται άμεσα από το λαό και δεν εξαρτάται από την εμπιστοσύνη του Κοινοβουλίου. Ο αρχηγός του κράτους π.χ. ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας ή ο Πρόεδρος των Η.Π.Α, διορίζει τους Υπουργούς του, οι οποίοι δεν εξαρτώνται από την εμπιστοσύνη του Κοινοβουλίου το οποίο, πλέον, διαθέτει σοβαρές ελεγκτικές αρμοδιότητες.
- Σύστημα Κυβερνώσας Βουλής: Το σύστημα αυτό βασίζεται στη κάμψη της διάκρισης των εξουσιών προς όφελος της Βουλής η οποία ασκεί και την εκτελεστική εξουσία. Κάποια χαρακτηριστικά του πολιτεύματος αυτού μπορούν να εντοπιστούν σήμερα στην πολιτειακή δομή της Ελβετικής Συνομοσπονδίας.
- Ημιπροεδρικό πολίτευμα: σε αυτό ενέχονται τα βασικά χαρακτηριστικά του κοινοβουλευτικού συστήματος εφόσον υπάρχει Πρωθυπουργός και Κυβέρνηση που διορίζονται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, ο οποίος έχει αυξημένες ουσιαστικές αρμοδιότητες, πρόσωπα τα οποία εξαρτώνται από την εμπιστοσύνη τόσο του ιδίου όσο και του Κοινοβουλίου. Αποτελεί μια ανάμειξη του Προεδρικού και του Κοινοβουλευτικού Συστήματος (Βενιζέλος 1991: 287-289).

Κεφάλαιο 3

Η Συνταγματική έννομη τάξη στην Κυπριακή Δημοκρατία

Μετά από τις πολλές κατακτήσεις τις οποίες δέχτηκε η Κύπρος από τους Άραβες, τους Βυζαντινούς, τους Άγγλους και τους Φράγκους, η Κύπρος περιέρχεται στα χέρια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας το 1871. Η κατάκτηση αυτή διατηρείται μέχρι το 1878, όταν η Οθωμανική Αυτοκρατορία παραχωρεί με τη Συνθήκη της Κωνσταντινουπόλεως την Κύπρο στην Μεγάλη Βρετανία. Το 1914 η Κύπρος προσαρτάται στη Μεγάλη Βρετανία, ενέργεια που επικυρώνεται με τη Συνθήκη της Λωζάνης στις 24 Ιουλίου 1923. Το 1925, η Κύπρος ανακηρύσσεται σε αποικία του βρετανικού στέμματος (Τζιβάρας 2010: 28).

Το 1955 αρχίζει ο αγώνας της ΕΟΚΑ, ο οποίος έλαβε χώρα μέχρι το 1959. Με τις Συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου το 1959, εισάγεται το νομικό πλαίσιο για τη δημιουργία της Κυπριακής Δημοκρατίας (Τζερμίας 2000:464).

Με βάση τις πιο πάνω συμφωνίες, συγκροτήθηκε μεικτή συνταγματική επιτροπή με σκοπό την κατάρτιση του Συντάγματος του νέου κράτους, η οποία αποτελείτο από αντιπροσώπους της ελληνοκυπριακής κοινότητας, της τουρκοκυπριακής κοινότητας, μέλη των κυβερνήσεων Ελλάδας και Τουρκίας και ένα ανεξάρτητο συνταγματολόγο, ο οποίος διορίστηκε από κοινού από Ελλάδα και Τουρκία (Τζερμίας 2000:466).

Η επιτροπή αυτή ολοκλήρωσε το έργο της τον Ιούλιο του 1960 και αφού συμφωνήθηκαν οι σχετικές διατάξεις του Συντάγματος, στις 16 Αυγούστου 1960, κηρύσσεται η

ανεξαρτησία της Κύπρου. Ακολούθησε επίσημη τελετή στη Βουλή των Αντιπροσώπων κατά την οποία ο τελευταίος Κυβερνήτης της Μεγάλης Βρετανίας, Σερ Χιου Φιούτ παραδίδει την εξουσία στον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, ως πρόεδρο και στον Φαζίλ Κουτσιούκ, ως Αντιπρόεδρο (Τζιβάρας 2010: 31).

Παράλληλα, τέθηκαν σε ισχύ τρεις διεθνείς συνθήκες. Η Συνθήκη Εγκαθίδρυσης της Κυπριακής Δημοκρατίας που υπογράφηκε μεταξύ της Κυπριακής Δημοκρατίας, της Ελλάδας, της Τουρκίας και του Ηνωμένου Βασιλείου με την οποία διασφαλιζόνταν οι κυρίαρχες βρετανικές βάσεις καθώς και συναφή ζητήματα. Η Συνθήκη Εγγύησης που υπογράφηκε από τα προαναφερόμενα μέρη, εγγυούνταν την ανεξαρτησία, την εδαφική ακεραιότητα και την ασφάλεια της Κυπριακής Δημοκρατίας. Τέλος, η Συνθήκη Στρατιωτικής Συμμαχίας με συμβαλλόμενα μέρη τα προαναφερόμενα πλην του Ηνωμένου Βασιλείου, καθιέρωσε την παρουσία του ελληνικού και του τουρκικού αποσπάσματος (950 Έλληνες και 650 Τούρκοι). Οι δύο τελευταίες συνθήκες έχουν, σύμφωνα με το Άρθρο 181 του Συντάγματος, συνταγματική ισχύ και επισυνάπτονται στο Σύνταγμα ως Παραρτήματα I και II αντίστοιχα (Γεωργίου 2012: 193).

3.1 Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας

Σύμφωνα με το Άρθρο 1 του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας, το πολίτευμα της Κύπρου είναι *«Ανεξάρτητος και κυρίαρχος Δημοκρατία Προεδρικού Συστήματος της οποίας ο πρόεδρος είναι Έλλην και Αντιπρόεδρος Τούρκος, εκλεγόμενοι υπό της Ελληνικής και Τουρκικής κοινότητας της Κύπρου, ως εν τω παρόντι Συντάγματι ορίζεται»* (Κυβερνητικό Τυπογραφείο Κύπρου 1960: 3).

Έτσι, το πολίτευμα της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι Προεδρική Δημοκρατία, με κύρια χαρακτηριστικά την ανεξαρτησία της νομοθετικής, της εκτελεστικής και της δικαστικής εξουσίας. Σε αυτό το σημείο, άξιο χαρακτηρισμού είναι το γεγονός ότι το κυπριακό συνταγματικό κείμενο χαρακτηρίζεται ως δοτό και άκαμπτο αφού πολλές από τις διατάξεις του δεν υπόκεινται σε αναθεώρηση (Τζιβάρας 2010: 52).

Περαιτέρω, το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας περιλαμβάνεται ανάμεσα στα πιο πολύπλοκα, λεπτομερή και άκαμπτα συνταγματικά κείμενα του κόσμου. Έχει χαρακτηριστεί μάλιστα από σκληρούς επικριτές, ως ένα ακατανόητο κείμενο και ως νομικό «τέρας». Παράλληλα, οι πιο μετριοφρονες επικριτές, του αποδίδουν τον χαρακτηρισμό του μη λειτουργικού συντάγματος, άδικου και αντιδημοκρατικού, του οποίου η φιλοσοφία ήταν εξ αρχής λανθασμένη και καταδικασμένη σε αποτυχία (Αιμιλιανίδης 2006: 35).

Το Άρθρο 179 του Συντάγματος ορίζει πως το Σύνταγμα είναι ο υπέρτατος νόμος της Δημοκρατίας, ρυθμιστικός του πλαισίου και λειτουργίας της πολιτείας και διατηρεί σε ισχύ όλους τους προϋπάρχοντες νόμους με την προϋπόθεση να προσαρμοστούν προς τις διατάξεις του. Καθιερώνεται δε, περιεκτικός μηχανισμός ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων και της λειτουργίας των τριών εξουσιών στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους (Πικής 2010), εξασφαλίζοντας την ομαλή μετάβαση από το αποικιακό καθεστώς στην ανεξαρτησία (Τζιβάρας 2010: 52).

Το κυπριακό Σύνταγμα χαρακτηρίζεται επίσης ως ιδιόμορφο, αφού από αυτό απουσιάζει η έννοια του λαού, καθώς πουθενά, εντός του συνταγματικού κειμένου, δεν υφίσταται αναφορά στην αρχή της λαϊκής κυριαρχίας ή στην ύπαρξη ενός ενιαίου λαού, ενώ, σχεδόν σε όλες τις διατάξεις του Συντάγματος, παρατηρείται, έντονα, η δυαδική αρχή. Με βάση αυτή, γίνεται διαχωρισμός στις δύο κοινότητες, με βάση τα κριτήρια της καταγωγής, της γλώσσας, της θρησκείας και των πολιτικών παραδόσεων (Αιμιλιανίδης 2006: 36).

3.2 Τροποποιήσεις στο Σύνταγμα

Όπως αναφέρθηκε ως άνω, πολλά από τα άρθρα του Συντάγματος θεωρούνται θεμελιώδη άρθρα, πράγμα που σημαίνει ότι δεν επιδέχονται καμίας τροποποίησης.

Στο Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας επήλθαν οι ακόλουθες τροποποιήσεις οι οποίες θεωρήθηκαν αναγκαίες για την εύρυθμη λειτουργία του κράτους. Η πρώτη συνταγματική

τροποποίηση, στα πλαίσια του Δικαίου της Ανάγκης, πραγματοποιήθηκε το 1964, όπου το Ανώτατο Δικαστήριο συγχωνεύτηκε με το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο, σε ένα σώμα, ήτοι το Ανώτατο Δικαστήριο στο οποίο και παραχωρήθηκαν όλες οι εξουσίες των δύο προαναφερθέντων δικαστηρίων.

Η δεύτερη τροποποίηση έλαβε χώραν το 1965, με την οποία καταργήθηκε η ελληνική Κοινοτική Συνέλευση. Με την τροποποίηση αυτή, οι νομοθετικές αρμοδιότητες της εν λόγω Συνέλευσης ανατέθηκαν στη Βουλή των Αντιπροσώπων και οι εκτελεστικές στο Υπουργείο Παιδείας. Καταργήθηκαν δε τα ελληνικά κοινοτικά δικαστήρια, των οποίων οι αρμοδιότητες ανατέθηκαν στα Επαρχιακά Δικαστήρια.

Η τρίτη τροποποίηση στο Σύνταγμα επήλθε το 1989, στο άρθρο 111 και αφορούσε την εισαγωγή του πολιτικού γάμου και τη δημιουργία Οικογενειακών Δικαστηρίων. Η τροποποίηση αυτή αποτελούσε ένα εκσυγχρονιστικό μέτρο αφού άρθηκαν οι αρμοδιότητες από τα Εκκλησιαστικά Δικαστήρια.

Με την τέταρτη τροποποίηση το 1996, τροποποιήθηκε το άρθρο 63 του Συντάγματος, όπου επεκτάθηκε το δικαίωμα ψήφου σε πολίτες που έχουν συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας τους αντί του 21^ο έτους, ως ίσχυε μέχρι τότε, ενώ με την πέμπτη τροποποίηση του Συντάγματος τον ίδιο χρόνο, η διαδικασία συμπλήρωσης κενής βουλευτικής έδρας απλουστεύεται, αφού καταργείται η ανάγκη διεξαγωγής εκ νέου εκλογικής διαδικασίας και τη θέση καταλαμβάνει ο επιλαχών βουλευτής του ιδίου κόμματος.

Η έκτη τροποποίηση του 2002, εδραίωνε το ανεξάρτητο της θέσης του Διοικητή και του Υποδιοικητή της Κεντρικής Τράπεζας, ενώ με την έβδομη τροποποίηση το 2006, που επήλθε στο Σύνταγμα, καθιερώθηκε η υπεροχή του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης έναντι της εσωτερικής συνταγματικής τάξης (Τζιβάρας 2010: 44-46). Με την όγδοη τροποποίηση του 2015, καθιερώθηκε η λειτουργία των Διοικητικών Δικαστηρίων (Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, Άρθρο 146). Τέλος με την ένατη τροποποίηση του 2016, επεκτάθηκε η δυνατότητα επέμβασης στο δικαίωμα της ιδιωτικής και οικογενειακής

ζωής, ώστε να περιλαμβάνει και τις περιπτώσεις διαφάνειας και λήψης μέτρων κατά της διαφθοράς (Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, Άρθρο 15).

3.3 Το Δίκαιο της Ανάγκης

Η επίκληση του Δικαίου της Ανάγκης στηρίχθηκε αφενός στην αδυναμία της λειτουργίας των συνταγματικών θεσμών εξαιτίας της έκρυθμης κατάστασης το 1963 και αφετέρου, στην ιδιορρυθμία του ιδίου του Συντάγματος όσον αφορά στις θεμελιώδεις διατάξεις του, που δεν μπορούσαν να αναθεωρηθούν.

Με βάση το Δίκαιο της Ανάγκης ψηφίστηκε ο Νόμος 33/1964, με τον οποίο μεταβιβάζονται οι εξουσίες του Ανώτατου Συνταγματικού Δικαστηρίου στο Ανώτατο Δικαστήριο, όπως αυτό λειτουργεί σήμερα. Η συνταγματικότητα του νόμου αυτού, αμφισβητήθηκε στην υπόθεση *Attorney General of the Republic v. Mustafa Ibrahim and Other* (1964) C.L.R. 195.

Η πιο πάνω απόφαση αποτελεί την πρώτη και τεκμηριωμένη άποψη και αντίληψη της κυπριακής νομολογίας για το Δίκαιο της Ανάγκης. Με βάση την ερμηνεία που δόθηκε στην πιο πάνω απόφαση, το Δίκαιο της Ανάγκης αποτελεί πηγή εξουσίας για δράση που δεν ρυθμίζεται από το νόμο, αλλά απαιτείται για τη σωτηρία του κράτους και του λαού (Νικολάου 2000: 107-109,115). Όταν προκύψει μια κατάσταση, που παρεμποδίζει την εκπλήρωση βασικών λειτουργιών του Κράτους, τότε το αρμόδιο όργανο του Κράτους, στα πλαίσια της αρμοδιότητάς του, όχι μόνο δικαιούται, αλλά έχει και ευθύνη να πάρει τα δέοντα μέτρα, ώστε να επανέλθει η εύρυθμη κρατική λειτουργία (*Attorney General of the Republic v. Mustafa Ibrahim and Other* (1964) C.L.R. 195).

Σε περίπτωση που ενυπάρχει ο κίνδυνος αποτελμάτωσης της κατά νόμο λειτουργίας της πολιτείας είναι παραδεκτή η προσφυγή στο Δίκαιο της Ανάγκης, ως μέσο διάσωσης της σύνομης λειτουργίας του κράτους. Αυτό είναι αποδεκτό από τις αρχές δικαίου σε πολλές χώρες. Βασικός σκοπός επίκλησης του Δικαίου της Ανάγκης, θα πρέπει να είναι η

υποστύλωση και όχι ο υπερακοντισμός της συνταγματικής τάξης, και θα πρέπει να αποτελεί το τελευταίο μέτρο που αποβλέπει στη διασφάλισή της (Πικής 2010).

3.4 Η ενύπαρξη της αρχής της διάκρισης των εξουσιών στη δομή του κυπριακού Συντάγματος

Το Κυπριακό Σύνταγμα αποτελείται συνολικά από 199 άρθρα και τρία Παραρτήματα τα οποία χωρίζονται σε 14 Μέρη (Αιμιλιανίδης 2006: 34).

Στο 1^ο Μέρος καθορίζονται οι γενικές διατάξεις της νέας πολιτείας όπως το πολίτευμα, οι επίσημες γλώσσες του κράτους (ελληνική και τουρκική), η σημαία του κράτους και ορισμένα δικαιώματα των Κοινοτήτων (Άρθρα 1-5). Στο 2^ο Μέρος αναφέρονται τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες του ανθρώπου με βάση το ευρωπαϊκό πρότυπο προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου (Άρθρα 6-35) (Τζιβάρας 2010: 61).

Το 3^ο Μέρος περιλαμβάνει τις διατάξεις για την εκλογή και τις αρμοδιότητες του Προέδρου και του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας καθώς και τις αρμοδιότητες του Υπουργικού Συμβουλίου (Άρθρα 36-60), ενώ το 4^ο Μέρος αναφέρεται στη σύσταση και λειτουργία της Βουλής των Αντιπροσώπων (Άρθρα 61-85) (Αιμιλιανίδης 2006: 34). Το 5^ο μέρος καθορίζει τη λειτουργία των Κοινοτικών Συνελεύσεων (Άρθρα 86-111), ενώ το 6^ο μέρος αναφέρεται στους ανεξάρτητους αξιωματούχους της Δημοκρατίας (Άρθρα 112-121). Στο 7^ο μέρος καθορίζεται η λειτουργία της Δημόσιας υπηρεσίας του κράτους (Άρθρα 122-128) (Αιμιλιανίδης 2006:34).

Στο 8^ο μέρος ρυθμίζεται η λειτουργία των Ενόπλων Δυνάμεων της Δημοκρατίας (Άρθρα 129-132). Το 9^ο μέρος ρυθμίζει τη λειτουργία του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου (Άρθρα 133-151) ενώ το 10^ο μέρος καθορίζει τη λειτουργία το Ανωτάτου Δικαστηρίου καθώς και των υπολοίπων δικαστηρίων της Δημοκρατίας (Άρθρα 152-164) (Αιμιλιανίδης 2006: 35).

Το 11^ο μέρος αναφέρεται σε δημοσιονομικές διατάξεις (Άρθρα 165-168), ενώ λοιπές διατάξεις περιλαμβάνονται στο 12^ο μέρος (Άρθρα 169-178). Στο 13^ο μέρος αναφέρονται οι τελικές διατάξεις του Συντάγματος (Άρθρα 179-186) και στο τελευταίο μέρος περιλαμβάνονται μεταβατικές διατάξεις όσον αφορά την ισχύ του Συντάγματος (Άρθρα 187-199) (Τζιβάρας 2010:63).

Τέλος, επισυνάπτονται τα τρία παραρτήματα, εκ των οποίων όπως προαναφέρθηκε πιο πάνω, το Παράρτημα I αναφέρεται στη Συνθήκη Εγγυήσεως, το Παράρτημα II στη Συνθήκη Συμμαχίας, ενώ το Παράρτημα III περιλαμβάνει αναλυτικό πίνακα με τα θεμελιώδη άρθρα του Συντάγματος (Αιμιλιανίδης 2005: 35).

Στο Σύνταγμα διαχωρίζονται σαφώς οι τρεις εξουσίες. Παρατηρούμε ότι στο Μέρος 3 καταγράφεται ο ρόλος και οι αρμοδιότητες της εκτελεστικής εξουσίας. Ειδικότερα, με το Άρθρο 46, ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος έχουν την αρμοδιότητα να διασφαλίζουν την εκτελεστική εξουσία. Επιπρόσθετα στα Άρθρα 54 και 58 καθορίζεται ρητά η εκτελεστική εξουσία που ασκεί το Υπουργικό Συμβούλιο και οι Υπουργοί.

Η νομοθετική εξουσία ασκείται από τη Βουλή των Αντιπροσώπων, η οποία αποτελεί το κύριο νομοθετικό σώμα της δημοκρατίας. Αυτό εκφράζεται ξεκάθαρα στο Άρθρο 61 του Συντάγματος.

Επιπρόσθετα, στα Μέρη 9 και 10, η δικαστική εξουσία ασκείται από το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο, το Ανώτατο Δικαστήριο και από κατώτερα δικαστήρια, τα οποία ιδρύονται με ξεχωριστές νομοθεσίες, σύμφωνα πάντα με τις διατάξεις του Συντάγματος (Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας 1960).

3.5 Η διάκριση των εξουσιών στην Κυπριακή συνταγματική τάξη

Στην Κυπριακή συνταγματική τάξη οι τρεις πολιτειακές εξουσίες διαχωρίζονται στη νομοθετική, στην εκτελεστική και στη δικαστική. Θεσμικά διασφαλίζεται η αυτοτέλεια και η αυτονομία κάθε μιας στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων και των λειτουργιών της (Πικής 2010). Χαρακτηριστικό είναι δε, ότι πραγματοποιείται σαφής διαχωρισμός στο Σύνταγμα κάθε μιας από τις τρεις λειτουργίες, χωρίς όμως να υπάρχει δογματική ακαμψία του πλήρους διαχωρισμού τους (Θεοδούλου n.d.).

Κεφάλαιο 4

Η Εκτελεστική Εξουσία

Ως πολίτευμα του κυπριακού κράτους καθορίστηκε, όπως ήδη αναφέρθηκε, η Προεδρική Δημοκρατία. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν εκλέγεται από το κοινοβουλευτικό Σώμα, αλλά απευθείας από την ελληνική κοινότητα. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν χρειάζεται να έχει τη δεδηλωμένη εμπιστοσύνη του κοινοβουλευτικού Σώματος. Δεν μπορεί επίσης να παυθεί από το αξίωμα του με οποιοδήποτε τρόπο, στην περίπτωση που τα κόμματα που τον στήριξαν αποσύρουν σε οποιοδήποτε στιγμή, τη στήριξή τους (Αιμιλιανίδης 2006: 38). Τέτοιες περιπτώσεις συνέβησαν στο παρελθόν και παρατηρούνται ακόμη και σήμερα, γεγονός το οποίο συνδράμει στην πολιτική αστάθεια του κράτους.

Καθήκον της εκτελεστικής εξουσίας είναι η εφαρμογή των νόμων που έχουν ψηφιστεί από τη νομοθετική εξουσία, η μέριμνα για την άμυνα και την ασφάλεια του κράτους, η σύναψη σχέσεων με άλλα κράτη, ο χειρισμός των οικονομικών και των κοινωνικών ζητημάτων του κράτους όπως και η μέριμνα για την ευημερία και την πολιτιστική πρόοδο του κυπριακού λαού (Τζιβάρας 2010: 69-70).

Η εκτελεστική εξουσία ασκείται από τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας καθώς και από το Υπουργικό Συμβούλιο που αποτελείται από τους Υπουργούς στην ολότητά τους, ή και ατομικά ως προϊστάμενοι των Υπουργείων τους. Ορισμένες αρμοδιότητες ασκούνται από κοινού, από τον Πρόεδρο και Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας (Άρθρο 47), ενώ κάποιες άλλες ασκούνται χωριστά, είτε από τον Πρόεδρο (Άρθρο 48) είτε από τον Αντιπρόεδρο (Άρθρο 49) (Λοττίδης 2009: 40).

4.1 Ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας

Σύμφωνα με το Άρθρο 36 του Συντάγματος «Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι ο Αρχηγός της Πολιτείας και προηγείται πάντων εν τη Δημοκρατία...»(Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας 1960).

Ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας ασκεί την εκτελεστική εξουσία η οποία περιορίζεται στα θέματα που προβλέπει το Άρθρο 48 του Συντάγματος. Λόγω κενού στο αξίωμα του Αντιπροέδρου, από το 1964, ο Πρόεδρος ασκεί μόνος του τις εξουσίες του Άρθρου 47, όπως αυτό προβλέπει.

Ο Πρόεδρος είναι ελληνοκύπριος και εκλέγεται από την ελληνική κοινότητα με διάρκεια θητείας πέντε ετών, μετά από άμεση καθολική και μυστική ψηφοφορία, εφόσον εξασφαλίσει την απόλυτη πλειοψηφία. Για να μπορεί κάποιος πρόσωπο να εκλεγεί ως Πρόεδρος, πρέπει να είναι πολίτης της Δημοκρατίας, να έχει συμπληρώσει το 35^ο έτος της ηλικίας του, να μην πάσχει από κάποια διανοητική ασθένεια και να μην έχει καταδικαστεί για αδίκημα ατιμωτικού χαρακτήρα ή ηθικής αισχροτήτας καθώς, επίσης, δεν πρέπει να στερείται το δικαίωμα του εκλέγεσθαι (Λοττίδης 2009: 40-41).

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ασκώντας την εκτελεστική εξουσία, έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες: 1) την υπόδειξη και την παύση των ελληνοκυπρίων υπουργών, 2) τη σύγκληση των συνεδριάσεων του Υπουργικού Συμβουλίου (Άρθρο 55), την προεδρία των συνεδριάσεων του Υπουργικού Συμβουλίου και τη συμμετοχή του στις συνεδριάσεις αυτές χωρίς δικαίωμα ψήφου, 3) την προπαρασκευή της ημερήσιας διάταξης των συνεδριών του Υπουργικού Συμβουλίου (Άρθρο 56), 4) το δικαίωμα οριστικής αρνησικυρίας σε αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου που αφορούν τις εξωτερικές υποθέσεις, την άμυνα και την ασφάλεια (Άρθρο 57), 5) το δικαίωμα αναπομπής αποφάσεων του Υπουργικού Συμβουλίου (Άρθρο 57), 6) το δικαίωμα οριστικής αρνησικυρίας σε νόμους και αποφάσεις της Βουλής των Αντιπροσώπων που αφορούν τις εξωτερικές υποθέσεις, την άμυνα και την ασφάλεια (Άρθρο 50), 7) το δικαίωμα αναπομπής νόμων ή αποφάσεων

της Βουλής ή του προϋπολογισμού (Άρθρο 51), 8) το δικαίωμα προσφυγής στο Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο (Άρθρα 137,138, 143), 9) το δικαίωμα αναφοράς στο Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο (Άρθρο 141), 10) τη δημοσίευση των κοινοτικών νόμων και αποφάσεων της ελληνικής Κοινοτικής Συνέλευσης (Άρθρο 104), 11) το δικαίωμα παραπομπής στο Ανώτατο Δικαστήριο οποιουδήποτε νόμου ή απόφασης της ελληνικής Κοινοτικής Συνέλευσης (Άρθρο 142), 12) το δικαίωμα προσφυγής στο Ανώτατο Δικαστήριο για οποιοδήποτε ζήτημα αφορά τη σύγκρουση ή την αμφισβήτηση εξουσίας ή αρμοδιότητας που αναφέρεται μεταξύ της Βουλής και των Κοινοτικών Συνελεύσεων ή μεταξύ άλλων οργάνων της Δημοκρατίας ή αρχών αυτής (Άρθρο 139), 13) το δικαίωμα απονομής χάριτος σε περίπτωση θανατικής ποινής (Άρθρο 53), 14) την άσκηση από κοινού με τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας ορισμένων εξουσιών όπως αναφέρονται στο Άρθρο 47, και τέλος 15) να απευθύνει μηνύματα προς την Βουλή των Αντιπροσώπων (Άρθρο 79) (Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας 1960).

4.2 Ο Αντιπρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας

Όπως αναφέρεται στο Σύνταγμα, «Ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας είναι ο Υπαρχηγός της Πολιτείας και προηγείται πάντων εν τη Δημοκρατία επόμενος τω Προέδρω της Δημοκρατίας» (Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας 1960).

Ο Αντιπρόεδρος είναι Τουρκοκύπριος και εκλέγεται από την τουρκοκυπριακή κοινότητα. Τα κριτήρια που πρέπει να πληρούνται για την εκλογή του Αντιπροέδρου είναι, εν μέρει αντίστοιχα, με αυτά του Προέδρου της Δημοκρατίας. Πέραν των αρμοδιοτήτων που ασκεί από κοινού με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας έχει και τις ακόλουθες, όπως αυτές ορίζονται διεξοδικά, στο Άρθρο 49 του Συντάγματος: 1) την υπόδειξη και την παύση των τουρκοκυπρίων Υπουργών, 2) την αίτηση προς τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας για σύγκληση του Υπουργικού Συμβουλίου και συμμετοχή του χωρίς δικαίωμα ψήφου (Άρθρο 55), 3) την κατάθεση πρότασης προς τον Πρόεδρο για συμπερίληψη θεμάτων στην ημερήσια διάταξη (Άρθρο 56), 4) το δικαίωμα οριστικής αρνησικυρίας σε αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου που αφορούν τους τομείς των εξωτερικών υποθέσεων, της

άμυνας και της ασφάλειας (Άρθρο 50), 5) το δικαίωμα αναπομπής αποφάσεων του Υπουργικού Συμβουλίου (Άρθρο 57), 6) το δικαίωμα οριστικής αρνησικυρίας σε νόμους και αποφάσεις της Βουλής των Αντιπροσώπων που αφορούν τους τομείς των εξωτερικών υποθέσεων, της άμυνας και της ασφάλειας (Άρθρο 50), 7) το δικαίωμα αναπομπής νόμων ή αποφάσεων της Βουλής των Αντιπροσώπων ή του προϋπολογισμού (Άρθρο 51), 8) το δικαίωμα προσφυγής στο Ανώτατο Δικαστήριο (Άρθρα 137, 138, 143), 9) το δικαίωμα αναφοράς στο Ανώτατο Δικαστήριο (Άρθρο 141), 10) τη δημοσίευση των κοινοτικών νόμων και αποφάσεων της τουρκικής Κοινοτικής Συνέλευσης (Άρθρο 142), 11) το δικαίωμα προσφυγής στο Ανώτατο Δικαστήριο για οποιοδήποτε ζήτημα αφορά τη σύγκρουση ή αμφισβήτηση εξουσίας ή αρμοδιότητας που αναφέρεται μεταξύ της Βουλής των Αντιπροσώπων και των Κοινοτικών Συνελεύσεων ή μεταξύ άλλων οργάνων της Δημοκρατίας ή αρχών αυτής (Άρθρο 139), 12) το δικαίωμα απονομής χάριτος σε περίπτωση θανατικής ποινής (Άρθρο 53), 13) τη σύμπραξη με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας όσον αφορά τις εξουσίες που αναφέρονται στο Άρθρο 47 καθώς και 14) τη παροχή μηνυμάτων προς τη Βουλή των Αντιπροσώπων (Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας 1960).

4.3 Το Υπουργικό Συμβούλιο

Το Υπουργικό Συμβούλιο αποτελεί την Κυβέρνηση και απαρτίζεται από τον Πρόεδρο, τον Αντιπρόεδρο και δέκα Υπουργούς. Κατά τις σχετικές συνταγματικές διατάξεις, επτά μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου προτείνονται από τον Πρόεδρο και ανήκουν στην ελληνική κοινότητα και τρία προτείνονται από τον Αντιπρόεδρο και ανήκουν στην τουρκική κοινότητα. Ένα από τα Υπουργεία, των Εξωτερικών, των Οικονομικών και της Άμυνας, ανατίθεται σε τουρκοκύπριο Υπουργό (Άρθρο 46), με την πράξη διορισμού τους να υπογράφεται τόσο από τον Πρόεδρο όσο και από τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας.

Μετά τις δικοινοτικές ταραχές του 1964, η Κυπριακή Δημοκρατία με την αποχώρηση των τουρκοκυπρίων βουλευτών από την Κυβέρνηση και λόγω του ότι θεμελιώδεις διατάξεις του Συντάγματος δεν μπορούσαν να αναθεωρηθούν, εφήρμοσε το Δίκαιο της Ανάγκης, με

τις αρμοδιότητες της ελληνικής κοινοτικής συνέλευσης να μεταβιβάζονται στο νέο, Υπουργείο Παιδείας (Ο περί Μεταβιβάσεως της ασκήσεως των αρμοδιοτήτων της ελληνικής κοινοτικής συνέλευσης και περί Υπουργείου Παιδείας Νόμος, όπως τροποποιήθηκε μέχρι σήμερα Νόμος (Ν.12/1965).

Το Υπουργικό Συμβούλιο αποτελεί ενιαίο συλλογικό όργανο του κυπριακού κράτους. Συγκαλείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, ο οποίος καταρτίζει την ημερήσια διάταξη των συνεδριάσεών του, ενώ σε αυτή, μπορεί να συμπεριληφθεί και οποιοδήποτε θέμα ζητηθεί από τον Αντιπρόεδρο (Άρθρο 55-56).

Η εκτελεστική εξουσία, κατά κύριο λόγο, ασκείται από το Υπουργικό Συμβούλιο. Το Υπουργικό Συμβούλιο, περαιτέρω, επιλαμβάνεται θεμάτων που άπτονται των εξωτερικών υποθέσεων και θεμάτων που αφορούν την ασφάλεια και την άμυνα του κυπριακού κράτους. Περαιτέρω, προετοιμάζει και καταθέτει νομοσχέδια στη Βουλή των Αντιπροσώπων μέσω των αρμόδιων Υπουργείων και διαχειρίζεται την περιουσία της Κυπριακής Δημοκρατίας. Ακόμη, συντονίζει και εποπτεύει τις Δημόσιες Υπηρεσίες και εκδίδει κανονιστικά διατάγματα, ενώ συντάσσει τον προϋπολογισμό της Δημοκρατίας τον οποίο καταθέτει στην Βουλή προς έγκριση (Λοττίδης 2009: 49-50).

Οι αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου λαμβάνονται με απόλυτη πλειοψηφία. Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας δεν διαθέτουν δικαίωμα ψήφου, διαθέτουν όμως δικαίωμα αρνησικυρίας σε σχέση με ζητήματα εξωτερικών υποθέσεων, άμυνας και ασφάλειας (Αιμιλιανίδης 2006: 40), ενώ, μπορούν να αναπέμψουν για επανεξέταση οποιαδήποτε απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου (Άρθρο 57).

Το Υπουργικό Συμβούλιο, από πλευράς του, μπορεί είτε να δεχτεί την αναπομπή είτε να την απορρίψει και κατ' αυτόν τον τρόπο, ο Πρόεδρος ή ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας υποχρεούνται να δημοσιεύσουν στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας το νόμο ή την απόφαση. Στις περιπτώσεις που εξακολουθούν να θεωρούν ότι οποιαδήποτε απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου υπερβαίνει τις καθορισμένες αρμοδιότητες αυτού, μπορούν να

παραπέμψουν το θέμα στο Ανώτατο Δικαστήριο προς επίλυση (Άρθρο 139) (Αμιλιανίδης 2004: 40).

Περαιτέρω, το Υπουργικό Συμβούλιο διατηρεί Γραμματεία, οι αρμοδιότητες της οποίας αφορούν την τήρηση των πρακτικών των συνεδριάσεων και την διαβίβασή τους στα αρμόδια Υπουργεία (Λοττίδης 2009: 48).

4.4 Υπουργοί της Δημοκρατίας

Οι Υπουργοί, όπως ήδη αναφέρθηκε, αποτελούν μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου. Στα πλαίσια της αυστηρής διάκρισης των λειτουργιών, οι Υπουργοί είναι υπόλογοι μόνο στον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας. Ο καθένας προϊστάται του Υπουργείου του και μεταξύ τους λειτουργούν σε πλαίσιο ισοτιμίας. Το αξίωμα του Υπουργού είναι ασυμβίβαστο με οποιοδήποτε άλλο δημόσιο, δημοτικό ή θρησκευτικό αξίωμα ή θέση. Διορίζονται και παύονται από τον Πρόεδρο ή τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας ανάλογα με την κοινότητα στην οποία ανήκουν όπως το Σύνταγμα ορίζει (Λοττίδης 2009:51).

Αποτελούν δε, διοικητικά όργανα που προϊστανται των δημόσιων υπηρεσιών που υπάγονται στο Υπουργείο τους και καθορίζουν τις κατευθυντήριες γραμμές της πολιτικής του Υπουργείου τους στα πλαίσια της κείμενης νομοθεσίας και των οδηγιών του Υπουργικού Συμβουλίου. Ακόμη, μεριμνούν για τη σύνταξη κανονισμών ή διαταγμάτων που αφορούν το Υπουργείο τους, εφαρμόζουν τους νόμους που το αφορούν και εκδίδουν οδηγίες για την εκτέλεσή τους. Τέλος, συνδράμουν στον τομέα της αρμοδιότητάς τους όσον αφορά την προετοιμασία του προϋπολογισμού (Γεωργίου 2012: 234-235).

4.5 Άλλοι φορείς Εκτελεστικής Εξουσίας

Πέραν των κεντρικών οργάνων της εκτελεστικής εξουσίας, δηλαδή του Προέδρου, του Αντιπροέδρου, του Υπουργικού Συμβουλίου και των Υπουργείων, εκτελεστική εξουσία

μπορούν να ασκήσουν και οι Ανεξάρτητοι Αξιωματούχοι του κράτους, νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου (Γεωργίου 2012: 230).

Ανεξάρτητοι Αξιωματούχοι της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι ο Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας, ο Γενικός Ελεγκτής, ο Διοικητής της Κεντρικής Τράπεζας και οι βοηθοί τους. Οι θέσεις των εν λόγω αξιωματούχων καθιερώθηκαν ώστε να διαχωριστούν από οποιοσδήποτε πολιτικές ή άλλες παρεμβάσεις οι νευραλγικοί αυτοί τομείς. Παράλληλα διασφαλιζόταν η ισότιμη συμμετοχή των δύο κοινοτήτων, αφού προνοείται ρητά ότι οι εν λόγω Αξιωματούχοι δεν θα ανήκουν στην ίδια κοινότητα με τους βοηθούς τους. Τα πιο πάνω πρόσωπα διορίζονται από κοινού από τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας. Οι Υπηρεσίες τους είναι ανεξάρτητες και δεν υπάγονται σε κανένα Υπουργείο (Τζιβάρας 2012: 110-112).

Κεφάλαιο 5

Η Νομοθετική Εξουσία

Η νομοθετική εξουσία στην Κυπριακή Δημοκρατία ασκείται από την Βουλή των Αντιπροσώπων που ενεργεί ως αυτοτελές όργανο. Παράλληλα ενεργεί ως μη αυτοτελές όργανο με καθήκον να εγκρίνει ή απορρίπτει αποφάσεις που λαμβάνονται από το Υπουργικό Συμβούλιο σε σχέση με την κήρυξη της χώρας σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης, ως επίσης και για θέματα που έχουν σχέση με την κύρωση διεθνών συνθηκών (Άρθρα 183-169) (Λοττίδης 2009: 55).

Η Βουλή αποτελεί συλλογικό όργανο που αναδεικνύεται απευθείας από το εκλογικό σώμα. Συγκαλείται από μόνη της, αυτοδίκαια και διαλύεται εξίσου χωρίς να υπάρχει ανάγκη σύμπραξης της εκτελεστικής εξουσίας (Λοττίδης 2009: 55).

5.1 Σύνθεση και οργάνωση της Βουλής των Αντιπροσώπων

Τα μέλη της Βουλής αναδεικνύονται για περίοδο πέντε ετών. Ο Πρόεδρος της ανήκει στην ελληνοκυπριακή κοινότητα και εκλέγεται από τους ελληνοκύπριους βουλευτές, ενώ ο Αντιπρόεδρος εκλέγεται, αντίστοιχα, από τους τουρκοκύπριους βουλευτές (Άρθρο 72) (Λοττίδης 2009: 55).

Ο αριθμός των βουλευτών ήταν αρχικά πενήντα, εκ των οποίων τριανταπέντε είναι ελληνοκύπριοι και δεκαπέντε τουρκοκύπριοι. Στις 20 Ιουνίου 1985, με απόφαση που έλαβε η Βουλή των Αντιπροσώπων, ο αριθμός των βουλευτών αυξήθηκε στους ογδόντα, από τους οποίους οι πενήντα έξι εκλέγονται από την ελληνοκυπριακή κοινότητα και οι

είκοσι τέσσερις από την τουρκοκυπριακή κοινότητα, ώστε να διατηρείται και η προβλεπόμενη από το Σύνταγμα αναλογία του 70% προς 30%. Η απόφαση αυτή λήφθηκε ύστερα από επίκληση του Δικαίου της Ανάγκης, αφού το Σύνταγμα ορίζει χωριστή πλειοψηφία Ελληνοκύπριων και Τουρκοκύπριων βουλευτών για να επέλθει τέτοια τροποποίηση. Λόγω της διεύρυνσης των δραστηριοτήτων της Βουλής και της συμμετοχής της σε πολλούς διεθνείς κοινοβουλευτικούς οργανισμούς, καθώς και για την απρόσκοπτη λειτουργία του Σώματος και ειδικά των κοινοβουλευτικών επιτροπών, η αύξηση του αριθμού των βουλευτών κρίθηκε επιβεβλημένη (Επίσημη Ιστοσελίδα Βουλής των Αντιπροσώπων).

Στη Βουλή των Αντιπροσώπων μετέχουν επίσης οι τρεις θρησκευτικές ομάδες των Μαρωνιτών, Αρμενίων και Λατίνων οι οποίες εκλέγουν από ένα αντιπρόσωπο. Οι αντιπρόσωποι αυτοί ασκούν, κατ' ουσία, ρόλο παρατηρητή καθώς μπορούν να συμμετάσχουν σε όλες τις συνεδρίες της Βουλής, να εκφέρουν τις απόψεις τους σε θέματα που τους αφορούν, χωρίς όμως να έχουν δικαίωμα ψήφου και συμμετοχής στις συζητήσεις της ολομέλειας (Τζιβάρας 2010: 83-84).

Πρόωρη λήξη της Βουλής ή παράταση της λειτουργίας της, μπορεί να υφίσταται όταν συντρέχουν λόγοι δημοσίου κινδύνου ή έκτακτης ανάγκης. Η Βουλή των Αντιπροσώπων διαλύεται μόνο με απόφαση της ίδιας μετά από απόλυτη πλειοψηφία η οποία πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον το 1/3 των ελληνοκύπριων βουλευτών. Με τη λήψη της απόφασης και εντός χρονικού διαστήματος ενός μηνός έως σαράντα ημερών, πραγματοποιείται η διεξαγωγή της εκλογικής διαδικασίας, ενώ, η απερχόμενη Βουλή διαλύεται μόνον εφόσον συγκληθεί η νέα (Αιμιλιανίδης 2006:42).

Η Βουλή για να καταστεί πιο αποτελεσματική, έχει το δικαίωμα σύμφωνα με το Σύνταγμα (Άρθρο73) και τον Κανονισμό της Βουλής, να προχωρά στη σύσταση και τη λειτουργία Κοινοβουλευτικών Επιτροπών με τη συμμετοχή όλων των πολιτικών ομάδων. Οι Επιτροπές δύνανται να επεξεργασθούν τα σχέδια νόμου που κατατίθενται στη Βουλή των Αντιπροσώπων προς ψήφιση και ενεργούν κυρίως ως προπαρασκευαστικά όργανα για μελέτη των θεμάτων που αφορούν την κάθε μια από αυτές. Για την εύρυθμη λειτουργία

της Βουλής και την εξυπηρέτηση του σκοπού της αποτελεσματικότητας της ίδιας, έχουν συσταθεί Κοινοβουλευτικές Επιτροπές, τις οποίες ορίζει η Επιτροπή Επιλογής, που απαρτίζεται από τον Πρόεδρο και Αντιπρόεδρο της Βουλής καθώς και μέλη όλων των κοινοβουλευτικών κομμάτων.

Σήμερα υφίστανται και λειτουργούν οι ακόλουθες Κοινοβουλευτικές Επιτροπές: Άμυνας, Γεωργίας και Φυσικών Πόρων, Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών μεταξύ Ανδρών και Γυναικών, Ενέργειας-Εμπορίου-Βιομηχανίας και Τουρισμού, Εξωτερικών και Ευρωπαϊκών Υποθέσεων, Εργασίας-Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Εσωτερικών, Θεσμών-Αξιών και Επιτρόπου Διοικήσεως, Νομικών, Οικονομικών και Προϋπολογισμού, Παιδείας και Πολιτισμού, Παρακολουθήσεως Σχεδίων Αναπτύξεως και Δημοσίων Δαπανών, Περιβάλλοντος, Προσφύγων-Εγκλωβισμένων-Αγνοουμένων-Παθόντων, Συγκοινωνιών και Έργων, Υγείας, Adhoc Κοινοβουλευτική Επιτροπή για τον Κανονισμό της Βουλής και η Ειδική Κοινοβουλευτική Επιτροπή για το Πόθεν Έσχες (Επίσημη Ιστοσελίδα Βουλής των Αντιπροσώπων).

5.2 Προσόντα και προνόμια Βουλευτών

Το αξίωμα του βουλευτή μπορεί να διεκδικήσει οποιοδήποτε πρόσωπο που είναι πολίτης της Δημοκρατίας, έχει συμπληρώσει το 25^ο έτος της ηλικίας του, δεν πάσχει από κάποια διανοητική ασθένεια που να τον καθιστά ανίκανο και δεν έχει καταδικαστεί για αδίκημα ατιμωτικού χαρακτήρα ή ηθικής αισχρότητας, ενώ δεν πρέπει να του έχει αφαιρεθεί το δικαίωμα του εκλέγεσθαι. Το αξίωμα του βουλευτή είναι ασυμβίβαστο με οποιοδήποτε άλλο δημόσιο, δημοτικό ή θρησκευτικό αξίωμα ή θέση (Λοττίδης 2009: 57).

Με την ανάληψη των καθηκόντων του ο βουλευτής αποκτά κάποια προνόμια ώστε να δρα ελεύθερα και χωρίς δεσμεύσεις ως ακολούθως: 1) δεν μπορεί να διωχθεί ή να φυλακιστεί για οποιαδήποτε γνώμη που εξέφρασε ή ψήφο που έδωσε για οποιοδήποτε θέμα μέσα στα πλαίσια της άσκησης των καθηκόντων του, και 2) δεν μπορεί να διωχθεί, να συλληφθεί ή να φυλακιστεί χωρίς την άδεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου για όσο χρόνο εξακολουθεί να

είναι βουλευτής. Εξαίρεση αποτελεί, αν συλληφθεί επ' αυτοφώρω για αδίκημα που προνοεί θανατική ποινή ή φυλάκιση άνω των πέντε ετών.

5.3 Αρμοδιότητες της Βουλής των Αντιπροσώπων

Η Βουλή των Αντιπροσώπων έχει την αποκλειστική αρμοδιότητα για κάθε θέμα νομοθετικής υφής, εκτός από εκείνων που ορίζονται ότι υπάγονται στις δύο Κοινοτικές Συνελεύσεις. Ασκεί δηλαδή τη νομοθετική λειτουργία επί όλων των θεμάτων (Τζιβάρας 2010: 84). Η Βουλή αντλεί την πιο πάνω εξουσία από την αυστηρή διάκριση των λειτουργιών. Στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της, ενεργώντας ως το κατεξοχήν νομοθετικό όργανο, θεσπίζει, τροποποιεί ή καταργεί κανόνες δικαίου. Στη βάση της διαδικασίας αυτής, η προτεινόμενη διαδικασία υποβάλλεται στη Βουλή υπό μορφή νομοσχεδίων όταν αυτά προέρχονται από την εκτελεστική εξουσία ή υπό μορφή προτάσεων νόμου όταν αυτά υποβάλλονται από τα κοινοβουλευτικά κόμματα με τον περιορισμό ότι αυτά δεν συνεπάγονται την αύξηση δαπανών που προβλέπονται στον κρατικό προϋπολογισμό (Τζιβάρας 2010: 85).

Κάθε νομοσχέδιο που κατατίθεται στη Βουλή, συνοδεύεται υποχρεωτικά από αιτιολογική έκθεση όπου επεξηγούνται οι λόγοι για τους οποίους επιβάλλεται η θέσπιση ή η τροποποίηση της σχετικής νομοθεσίας, αφού πρώτα συζητηθεί και τύχει νομοτεχνικού ελέγχου από την αρμόδια Κοινοβουλευτική Επιτροπή. Στο στάδιο αυτό, η Επιτροπή καλεί τον εισηγητή της προτεινόμενης νομοθεσίας να υποστηρίξει και να αναπτύξει τη πρόταση του καθώς και οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο για να παράσχει πληροφορίες σχετικά με το υπό συζήτηση θέμα. Στη συνέχεια, η Επιτροπή υποβάλλει Έκθεση με τις παρατηρήσεις και τα πορίσματα από την εξέταση του θέματος στην Ολομέλεια της Βουλής, για ψήφιση ή απόρριψη του νομοσχεδίου ή, αντίστοιχα, της προτάσεως νόμου (Τζιβάρας 2010: 86).

Η διαδικασία αυτή ακολουθείται και για την έγκριση κανονισμών δευτερογενούς νομοθεσίας που κατατίθενται στην Βουλή από την εκτελεστική εξουσία καθώς και για την

κύρωση διεθνών συνθηκών και συμβάσεων. Η διαπραγμάτευση και η υπογραφή κάθε διεθνούς συνθήκης ή σύμβασης πραγματοποιείται μετά από σχετική απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου και τίθενται σε ισχύ αφού κυρωθούν με νόμο από την Βουλή. Εξαιρούνται οι περιπτώσεις που αφορούν εμπορικά θέματα ή ζητήματα οικονομικής συνεργασίας.

Επιπρόσθετα, η Βουλή των Αντιπροσώπων ψηφίζει τον προϋπολογισμό και εγκρίνει τον απολογισμό του κράτους. Έχει επίσης την αρμοδιότητα να αναθεωρεί άρθρα του Συντάγματος, τα οποία δεν ανήκουν στα θεμελιώδη, με πλειοψηφία των 2/3 των βουλευτών, ενώ ρυθμίζει αποκλειστικά ζητήματα της εσωτερικής της λειτουργίας και αποφασίζει για το ύψος της αποζημίωσης των βουλευτών. Επιπρόσθετα, αναπτύσσει δραστηριότητα στο εξωτερικό σε διεθνές, ευρωπαϊκό ή διμερές επίπεδο (Λοττίδης 2009: 58).

Πέραν του νομοθετικού της ρόλου, η Βουλή των Αντιπροσώπων ασκεί κοινοβουλευτικό έλεγχο μέσω του άμεσου ελέγχου της Κυβέρνησης και των μελών της. Έτσι η Βουλή, όπως αναφέρθηκε, μπορεί να τροποποιεί ή να απορρίπτει νομοσχέδια που προτείνονται από την εκτελεστική εξουσία και κυρίως εκείνα που αφορούν τον κρατικό προϋπολογισμό. Ακόμη, ελέγχει έμμεσα την εκτελεστική εξουσία, αφού έχει το δικαίωμα ελέγχου των Εκθέσεων του Γενικού Ελεγκτή της Δημοκρατίας και του Επιτρόπου Διοικήσεως οι οποίες υποβάλλονται στο Κοινοβούλιο για έλεγχο (Τζιβάρας 2010: 88-89).

Περαιτέρω, η Βουλή διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη χάραξη της δημοσιονομικής και οικονομικής πολιτικής του κράτους μέσω της έγκρισης του κρατικού προϋπολογισμού. Με αυτό τον τρόπο, η Βουλή ελέγχει και αξιολογεί τις δημόσιες δαπάνες, την αναπτυξιακή πολιτική, την πολιτική για τις κοινωνικές παροχές κ.λπ (Τζιβάρας 2010: 89).

Κεφάλαιο 6

Η Δικαστική Εξουσία

Το Σύνταγμα της Κύπρου κατοχυρώνει τη δικαστική εξουσία στο Δέκατο Μέρος όπου ρυθμίζεται η λειτουργία του Ανωτάτου Δικαστηρίου και των υπόλοιπων δικαστηρίων της Δημοκρατίας. Η δικαστική αρχή οφείλει να είναι ανεξάρτητη και ανεπηρέαστη, αποτελώντας ένα αυτοκυβερνώμενο και αυτοδιοικούμενο αυτόνομο σώμα, ίσο με τις άλλες δύο εξουσίες του Κράτους. Οι δικαστές κατά την ενάσκηση του λειτουργήματός τους οφείλουν να είναι ανεξάρτητοι έναντι των άλλων οργάνων του κράτους, τους διαδίκους, τα πολιτικά κόμματα και την Εκκλησία.

Η κοινωνική ειρήνη εξασφαλίζεται με την παροχή δικαιοσύνης από το κράτος. Στην Κυπριακή Δημοκρατία, η δικαστική εξουσία είναι αρμόδια να απονέμει δικαιοσύνη, επιλύοντας τις διάφορες αντιδικίες, με βάση το νόμο και όχι ενάντια στο Σύνταγμα. Ελέγχει την εκτελεστική εξουσία ώστε να μην υπερβαίνει των αρμοδιοτήτων της, όπως αυτές ορίζονται στο Σύνταγμα και στους νόμους. Αποτελεί δε, το θεματοφύλακα του Συντάγματος και εποπτεύει την τήρηση του (Λοττίδης 2009: 62).

6.1 Συνταγματική και νομική κατοχύρωση της δικαστικής εξουσίας

Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, στα Άρθρα 133-151, προνοεί τη σύσταση του Ανώτατου Συνταγματικού Δικαστηρίου και στα Άρθρα 152-164 τη σύσταση του Ανώτατου Δικαστηρίου και των κατωτέρων δικαστηρίων (Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας 1960).

Η ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργιών θεσπίζεται από το Σύνταγμα (Άρθρα 153,157) και τον Νόμο περί Δικαστηρίων Ν. 14/1964. Με το Άρθρο 163 του Συντάγματος κατοχυρώνεται η αυτονομία της δικαστικής εξουσίας, ενώ, περαιτέρω, το Σύνταγμα παραχωρεί αρμοδιότητα για ρύθμιση της διαδικασίας και συναφών θεμάτων, ώστε ο τρόπος λειτουργίας της δικαστικής εξουσίας να ρυθμίζεται από τις ίδιες τις δικαστικές αρχές (Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, Άρθρο 163). Οι δικαστές μπορούν να παυθούν μόνο για λόγους που ρητά κατοχυρώνει το Σύνταγμα, ενώ, για ζητήματα διορισμών, μεταθέσεων, προαγωγών, τερματισμού υπηρεσιών και πειθαρχικών κυρώσεων των δικαστών, αρμόδιο όργανο είναι το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο (Λοΐζου 2001:39). Με αυτό τον τρόπο η δικαστική αρχή αποφασίζει για τα πιο πάνω ζητήματα χωρίς να είναι δυνατή οποιαδήποτε αθέμιτη παρέμβαση (Λοττίδης 2009: 63).

Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας προνοεί την ίδρυση και λειτουργία, ενός Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου (Άρθρο 133) καθώς και ενός Ανωτάτου Δικαστηρίου (Άρθρο 153). Στη σύνθεση των δύο Δικαστηρίων συμμετείχαν ελληνοκύπριοι, τουρκοκύπριοι και ουδέτεροι δικαστές που προέρχονταν από τρίτη χώρα (Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας 1960: Άρθρα 133,153).

Η άσκηση της δικαστικής εξουσίας ανήκει, χωρίς περιορισμό, στο Ανώτατο Δικαστήριο, καθώς και στα κατώτερα δικαστήρια που ιδρύονται βάσει νόμου και λειτουργούν μέσα στα πλαίσια της δικαστικής εξουσίας ενώ, απαγορεύεται η άσκηση της δικαστικής εξουσίας από οποιοδήποτε άλλο Σώμα εκτός του Ανωτάτου Δικαστηρίου και των δικαστηρίων που εντάσσονται στην ιεραρχία της δικαστικής εξουσίας (Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας 1960: Άρθρα 30,152).

Η συνταγματική αυτή ρύθμιση διήρκησε από το 1960 μέχρι τα τέλη του 1963, όταν ξέσπασαν στην Κύπρο οι δικοινοτικές ταραχές, ενώ, λίγο αργότερα παραιτήθηκαν από τις θέσεις τους οι ουδέτεροι δικαστές χωρίς να αντικατασταθούν, με αποτέλεσμα την δυσχερή λειτουργία της δικαστικής εξουσίας στην Κυπριακή Δημοκρατία κατά το συγκεκριμένο διάστημα (Βενιζέλος 2000: 103).

Για αντιμετώπιση της κατάστασης που δημιουργήθηκε και λαμβάνοντας υπόψη ότι επιβállετο η άρση των δυσχερειών για την απρόσκοπτη συνέχιση της απονομής της δικαιοσύνης (Νικολάου 2000: 108), θεσπίστηκε ο περί Απονομής της Δικαιοσύνης (Ποικίλες Διατάξεις) Νόμος (Ν.33/1964) σύμφωνα με τον οποίο τα δύο κορυφαία Δικαστήρια συνενώθηκαν σε ένα, το Ανώτατο Δικαστήριο της Κύπρου, στο οποίο και ανατέθηκαν οι δικαιοδοσίες, οι αρμοδιότητες και οι εξουσίες των δύο προϋπαρχόντων δικαστηρίων (Ο περί Απονομής της Δικαιοσύνης (Ποικίλες Διατάξεις) Νόμος (Ν.33/1964), Άρθρο 2). Ο Νόμος αυτός είναι ιστορικής σημασίας για την πορεία και εξέλιξη της κυπριακής δικαιοσύνης, καθώς δημιουργήθηκε στα πλαίσια της λειτουργίας του Δικαίου της Ανάγκης (Νικολάου 2000: 108).

Με βάση τις αναγνωρισμένες αρχές του Δικαίου της Ανάγκης, η ίδρυση και η λειτουργία του Ανωτάτου Δικαστηρίου κρίθηκε, αυτοδίκαια, ως συνταγματική. Στο νέο Δικαστήριο συμμετείχαν για ένα χρονικό διάστημα και τουρκοκύπριοι δικαστές οι οποίοι, μετά από βραχύ χρονικό διάστημα, αποχώρησαν (Βενιζέλος 2000:104).

6.2 Το Ανώτατο Δικαστήριο της Κυπριακής Δημοκρατίας

Το Ανώτατο Δικαστήριο απαρτίζεται από δεκατρείς δικαστές, εκ των οποίων ένας είναι ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου (Ο περί Απονομής της Δικαιοσύνης (Ποικίλες Διατάξεις) Νόμος (Ν.33/1964), Άρθρο 2). Το Ανώτατο Δικαστήριο ασκεί πρωτοβάθμια δικαιοδοσία σε ορισμένους τομείς και δευτεροβάθμια σε όλες τις πτυχές που αφορούν το Αστικό και το Ποινικό Δίκαιο (Πικής 2010).

6.2.1 Πρωτοβάθμια δικαιοδοσία του Ανωτάτου Δικαστηρίου

Το Ανώτατο Δικαστήριο είχε αποκλειστική αναθεωρητική δικαιοδοσία να εκδικάζει προσφυγές σε οποιαδήποτε απόφαση, πράξη ή παράλειψη προσώπων ή οργάνων που ασκούν διοικητική εξουσία. Πρόσφατα με το Νόμο που προνοεί για την ίδρυση του

Διοικητικού Δικαστηρίου, υποθέσεις τέτοιας φύσεως εκδικάζονται σε πρώτο βαθμό από το Διοικητικό Δικαστήριο και σε δεύτερο βαθμό από το Ανώτατο Δικαστήριο. Αυτό έχει ως σκοπό την αποσυμφόρηση του Ανωτάτου Δικαστηρίου και την ταχύτερη απονομή της δικαιοσύνης. Το Διοικητικό Δικαστήριο μπορεί να ακυρώσει οποιαδήποτε εκτελεστή διοικητική πράξη η οποία εκδόθηκε κατά παράβαση ή καθ' υπέρβαση εξουσίας ή είναι αντίθετη προς το νόμο ή το Σύνταγμα, εξουσίες τις οποίες προηγουμένως ασκούσε το Ανώτατο Δικαστήριο δυνάμει του Άρθρου 146 (Ο περί της ίδρυσης και λειτουργίας Διοικητικού Δικαστηρίου Νόμος, Ν. 131(Ι)/2015).

Επίσης το Ανώτατο Δικαστήριο έχει αποκλειστική δικαιοδοσία για την έκδοση των προνομιακών ενταλμάτων: 1) Habeas Corpus 2) Mandamus 3) Certiorari 4) Quo Warranto και 5) Prohibition (Λοΐζου 2001: 383,392,394).

6.2.2 Δικαιοδοσία Ναυτοδικείου

Το Ανώτατο Δικαστήριο έχει πρωτόδικη αλλά και κατ' έφεση δικαιοδοσία για την εκδίκαση υποθέσεων Ναυτοδικείου. Πρωτόδικα η υπόθεση εκδικάζεται από ένα Δικαστή, ενώ κατ' έφεση από την ολομέλεια του Δικαστηρίου (Ο περί Δικαστηρίων Νόμος του 1960, (Ν.14/60), Άρθρο 19).

6.2.3 Δικαιοδοσία Εκλογοδικείου

Το Ανώτατο Δικαστήριο ως Εκλογοδικείο έχει την αποκλειστική δικαιοδοσία να εκδικάζει αιτήσεις που αφορούν στην ερμηνεία και στην εφαρμογή των εκλογικών νόμων (Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας 1960: Άρθρο 145, Ν.33/64).

6.2.4 Εκδίκαση Συνταγματικών θεμάτων

Το Ανώτατο Δικαστήριο έχει δικαιοδοσία να αποφασίζει για τη συνταγματικότητα οποιουδήποτε νόμου και να επιλύει θέματα σύγκρουσης εξουσιών ή αρμοδιοτήτων μεταξύ των διαφόρων οργάνων του κράτους. Το Ανώτατο Δικαστήριο, επιπρόσθετα, αποφασίζει

για τη συνταγματικότητα νόμων σε σχέση με τους οποίους ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ασκεί το δικαίωμα αναπομπής που του παρέχει το Σύνταγμα (Ο περί Απονομής της Δικαιοσύνης (Ποικίλες Διατάξεις) Νόμος (Ν.33/1964), Άρθρο 137).

6.2.5 Δευτεροβάθμια δικαιοδοσία - Εφετείο

Όλες οι εφέσεις από αποφάσεις πρωτόδικων δικαστηρίων τα οποία ασκούν δικαιοδοσία σε αστικές και ποινικές υποθέσεις, καθώς επίσης και εφέσεις κατ' αποφάσεων ενός δικαστή του Ανωτάτου Δικαστηρίου, εκδικάζονται από το Ανώτατο Δικαστήριο (Λοΐζου 2001: 373).

Οι εφέσεις κατά κανόνα εκδικάζονται από τρεις δικαστές. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις όμως το Ανώτατο Δικαστήριο μπορεί να εκδικάζει υποθέσεις με διευρυμένη σύνθεση κυρίως όταν εκδικάζει ένα πολύπλοκο νομικό θέμα ή όταν υπάρχουν αντικρουόμενες αποφάσεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου ή όταν διακυβεύονται μεγάλης σπουδαιότητας δικαιώματα των διαδίκων. Ο τρόπος με τον οποίο το Ανώτατο Δικαστήριο αποφασίζει εάν θα επιληφθεί μιας υπόθεσης με αυξημένη σύνθεση έχει θεσμοθετηθεί με την απόφαση Χατζησάββας κατά Δημοκρατίας (HadjiSavvas v. Republic (1988) 2 C.L.R. 37).

Η εκδίκαση της έφεσης στηρίζεται στα πρακτικά της πρωτόδικης διαδικασίας, εκτός από πολύ εξαιρετικές περιπτώσεις όπου υπάρχει η δυνατότητα να ακουσθεί και μαρτυρία. Έτσι, το Εφετείο δεν δύναται να επέμβει παρά μόνο όταν τα ευρήματα του πρωτόδικου δικαστηρίου δεν δικαιολογούνται από τη μαρτυρία ή όταν αυτά αντιστρατεύονται την κοινή λογική ή όταν τα συμπεράσματα του είναι εξ αντικειμένου παράλογα ή αυθαίρετα (Helmold Brigitta v. Ευανθίας Μιχαηλίδου, Πολιτική Έφεση Αρ. 234/2008, 16/12/ 2011).

Το Ανώτατο Δικαστήριο ασκώντας την κατ' έφεση δικαιοδοσία του μπορεί να επικυρώσει, διαφοροποιήσει ή παραμερίσει την προσβαλλόμενη απόφαση, ή να διατάξει την επανεκδίκαση της υπόθεσης (Λοΐζου 2001: 373).

6.2.6 Διορισμοί και προσόντα Δικαστών Ανωτάτου Δικαστηρίου

Οι δικαστές του Ανωτάτου Δικαστηρίου διορίζονται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας ο οποίος, σύμφωνα με τη συνήθη πρακτική, λαμβάνει προηγουμένως τις συστάσεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Για να διοριστεί κάποιος στη θέση αυτή, θα πρέπει να έχει τουλάχιστον δωδεκαετή πρακτική εξάσκηση στο επάγγελμα του δικηγόρου ή να κατέχει μόνιμη δικαστική θέση για την ίδια περίοδο και να είναι υψηλού ηθικού επιπέδου (Ο περί Απονομής της Δικαιοσύνης (Ποικίλες Διατάξεις) Νόμος (Ν.33/1964), Άρθρα 4,5).

6.3 Κατώτερα Δικαστήρια

Σημαντικό ρόλο στη λειτουργία της δικαστικής εξουσίας επιτελούν τα κατώτερα δικαστήρια τα οποία υπάγονται στη δικαστική ιεραρχία.

Την διάρθρωση των κατώτερων δικαστηρίων αποτελούν τα Επαρχιακά Δικαστήρια, το Κακουργιοδικείο, το Οικογενειακό Δικαστήριο, το Δικαστήριο Ελέγχου Ενοικιάσεων, το Δικαστήριο Εργατικών Διαφορών, το Στρατιωτικό Δικαστήριο (Λοΐζου 2001: 369,370) και, πλέον, το Διοικητικό Δικαστήριο.

6.4 Ιεραρχία της δικαστικής εξουσίας

Όπως όλα τα συστήματα της Κοινοπολιτείας, το σύστημα απονομής δικαιοσύνης στην Κύπρο, βασίζεται στη νομοθεσία και στην ερμηνεία που δίνεται σε αυτή από προηγούμενες αποφάσεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Το Ανώτατο Δικαστήριο αποτελεί σημαντική πηγή δικαίου για την κυπριακή δικαιοσύνη, αφού με βάση το Κοινοδίκαιο, οι αποφάσεις του είναι δεσμευτικές και χρησιμοποιούνται ως σημεία αναφοράς στην εκδίκαση άλλων υποθέσεων. Όπου δεν υπάρχει προηγούμενη δεσμευτική απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου για κάποιο ζήτημα, θεωρούνται καθοδηγητικές, αλλά όχι δεσμευτικές, οι αποφάσεις των Ανωτάτων Δικαστηρίων της Μεγάλης Βρετανίας και τα κυπριακά

Δικαστήρια της Κύπρου υιοθετούν, κατ' αυτόν τον τρόπο, τις αρχές και την δικαστική προσέγγισή τους (Πασχαλίδης 2013).

Οι αποφάσεις των πρωτοβάθμιων δικαστηρίων έχουν μόνο πειστικό χαρακτήρα και δεν δημιουργούν την υποχρέωση στα υπόλοιπα πρωτοβάθμια δικαστήρια να τις ακολουθούν. Εάν το Ανώτατο Δικαστήριο υιοθετήσει τον τρόπο που προσέγγισε ένα θέμα ο δικαστής του πρωτόδικου δικαστηρίου τον περιβάλλει με το απαραίτητο πέπλο νομιμότητας και προσδίδει στην εν λόγω απόφαση δεσμευτικό χαρακτήρα.

Το Ανώτατο Δικαστήριο για αρκετά χρόνια δεσμευόταν από προηγούμενη του απόφαση και δεν μπορούσε να αποφασίσει αντίθετα από αυτή. Στη συνέχεια έχει υιοθετηθεί η άποψη ότι το Κοινοδίκαιο δύναται να μεταμορφώνεται και να διαφοροποιείται από προγενέστερες αποφάσεις του σε πολύ συγκεκριμένες περιπτώσεις, υπό το φως των οικονομικοκοινωνικών αλλαγών και την εξέλιξη του τρόπου ζωής των κοινωνιών (R v R [1992] 1 A.C. 599, House of Lords).

Κεφάλαιο 7

Συνύπαρξη και σύγκρουση των αρμοδιοτήτων των τριών εξουσιών

Με βάση την ανάλυση που έγινε, η κρατική εξουσία κατανέμεται σε τρία βασικά κρατικά όργανα που εκπληρώνουν τις κρατικές λειτουργίες. Την νομοθετική, τη δικαστική και την εκτελεστική εξουσία. Η κρατική εξουσία εμφανίζεται αυστηρά οριοθετημένη, κανένα κρατικό όργανο δεν μπορεί να δρα ανεξέλεγκτα παρά μόνο στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων που του έχουν ανατεθεί (Μανιτάκης 1994: 124).

Με την οργανωτική δομή της πολιτικής εξουσίας επιτυγχάνεται η λειτουργία σε ένα αυστηρό σύστημα προδιαγεγραμμένων δικαιοδοσιών και προκαθορισμένων αρμοδιοτήτων. Τα κρατικά όργανα εξειδικεύονται στην εκπλήρωση των λειτουργιών τους, λειτουργίες δεν μπορούν να ασκηθούν κατά γενική αρμοδιότητα από άλλους. Βέβαια, δεν εμποδίζεται η επικοινωνία των οργάνων, η αλληλοσυμπλήρωση και αλληλοεξάρτηση μεταξύ τους (Τσουκαλάς 1991: 174-176).

Τέτοια αλληλοσυμπλήρωση και αλληλοεξάρτηση μεταξύ εκτελεστικής και νομοθετικής εξουσίας συναντούμε στην σύναψη διεθνών συνθηκών μεταξύ της Κυπριακής Δημοκρατίας και άλλων χωρών ή άλλων Διεθνών Οργανισμών. Η σύναψη των διεθνών συνθηκών περιλαμβάνει μια σειρά από διαδικασίες, δηλαδή τη διαπραγμάτευση, την υπογραφή, την επικύρωση, τη κύρωση και δημοσίευση. Η διαπραγμάτευση αποτελεί το αρχικό στάδιο της κάθε προσπάθειας για σύναψη μιας διεθνούς (διμερούς ή πολυμερούς) συνθήκης. Κύριοι πρωταγωνιστές σε μια διαπραγμάτευση για τη σύναψη μιας συνθήκης

είναι οι Αρχηγοί των κρατών ή οι Υπουργοί Εξωτερικών. Για να τεθεί σε ισχύ μια συμφωνία θα πρέπει να κυρωθεί με νόμο. Απαιτείται δηλαδή η εκδήλωση της θετικής βούλησης της Βουλής των Αντιπροσώπων, έτσι ώστε να δεσμευτεί το κράτος διεθνώς έναντι της συνθήκης. Όλη η διαδικασία για τη σύναψη μιας συνθήκης ανήκει στη εκτελεστική εξουσία, όμως για την ολοκλήρωση της διαδικασίας απαιτείται η επικύρωση από τη νομοθετική εξουσία. (Ρούκουνας 2015: 87-106).

Στην κυπριακή έννομη τάξη η διάκριση των εξουσιών είναι ρητά κατοχυρωμένη από το Σύνταγμα και βάσει αυτής της διάκρισης οικοδομείται το κράτος δικαίου και κατά βάση η κατανομή της κρατικής εξουσίας σε διάφορα κέντρα τα οποία συνεργάζονται χωρίς όμως να αποκλείεται διασταύρωση, σύγχυση ή σύγκρουση εξουσιών (Μανιτάκης 1994: 126).

Η αυστηρή διάκριση των εξουσιών στην κυπριακή έννομη τάξη οδηγεί στην αρμονική συνύπαρξή τους. Μολαταύτα στο Κυπριακό Σύνταγμα παρέχεται εξουσία στο Ανώτατο Δικαστήριο να ασκεί κατασταλτικό και προληπτικό έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων που εκδίδονται από την Νομοθετική εξουσία είτε μετά από πρόταση νόμου είτε μετά από νομοσχέδιο που υποβλήθηκε από την εκτελεστική εξουσία.

7.1 Κατασταλτικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων

Από το χαρακτήρα του Κυπριακού Συντάγματος ως Συντάγματος αυστηρού, αλλά και από μια σειρά άλλων διατάξεων του Συντάγματος, προκύπτει αναμφισβήτητα η εξουσία του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου (και μετά τον περί Απονομής της Δικαιοσύνης Νόμο, 1964 η εξουσία του σημερινού Ανωτάτου Δικαστηρίου και όλων των άλλων Δικαστηρίων) να ελέγχουν την συνταγματικότητα των νόμων που έχουν ήδη δημοσιευθεί και ισχύουν ως νόμοι του Κράτους (Ο περί Απονομής της Δικαιοσύνης (Ποικίλες Διατάξεις) Νόμος (Ν.33/1964).

Σύμφωνα με το Άρθρο 179 του Συντάγματος ουδείς νόμος ή απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων και ουδεμία πράξη ή απόφαση οιοδήποτε οργάνου, αρχής ή προσώπου ασκούντος εκτελεστική εξουσία ή οιοδήποτε διοικητικό λειτούργημα δύναται να είναι καθ' οιοδήποτε τρόπο αντίθετος ή ασύμφωνος προς οιαδήποτε των διατάξεων του Συντάγματος. Αυτό ισχύει γιατί έχουμε ρητή συνταγματική διάταξη, που μας λέει ότι το Σύνταγμα είναι ο υπέρτατος νόμος της Δημοκρατίας (Άρθρο 179.1). Αλλά και στη δεύτερη παράγραφο του Άρθρου 179 υπάρχει ρητή διάταξη ότι ουδείς νόμος και ουδεμία διοικητική πράξη ισχύει, αν είναι αντίθετη με το Σύνταγμα (Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας 1960: Άρθρο 179).

Η κλασική αυθεντία πάνω στο θέμα βρίσκεται στην υπόθεση *The Board of the Registration of Architects and Civil Engineers v. Κυριακίδη*. Από την απόφαση αυτή έχουν καθιερωθεί οι ακόλουθες αρχές που διέπουν τον δικαστικό έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων: 1) Ένας νόμος δεν κηρύσσεται αντισυνταγματικός, εκτός εάν η συνταγματικότητά του αποδειχθεί πέραν πάσης ευλόγου αμφιβολίας. 2) Το Δικαστήριο, κατά τον έλεγχο της συνταγματικότητας του νόμου, δεν πρέπει να ενδιαφέρεται για τα κίνητρα, τη σοφία, ή τη σκοπιμότητα, που εξυπηρετεί ο συγκεκριμένος νόμος. Ενδιαφέρεται αποκλειστικά και μόνο, εάν ο συγκεκριμένος νόμος βρίσκεται ή όχι σε αντίθεση με συγκεκριμένη συνταγματική διάταξη. 3) Εάν η διατύπωση του υπό κρίση νόμου αφήνει περιθώρια ερμηνείας του κατά τρόπο, ώστε να διασώζεται η συνταγματικότητα του νόμου, τότε το Δικαστήριο προτιμά και ακολουθεί αυτό τον τρόπο ερμηνείας, προκειμένου να σώσει την ισχύ του συγκεκριμένου νόμου. 4) Θέμα συνταγματικότητας νόμου αποφασίζεται μόνον στην περίπτωση, που είναι πραγματικά αναγκαίο για την επίλυση συγκεκριμένης διαφοράς, που εκκρεμεί ενώπιον του Δικαστηρίου. 5) Σε περίπτωση, που ένας νόμος περιέχει τόσο συνταγματικές όσο και αντισυνταγματικές διατάξεις, μόνο οι αντισυνταγματικές διατάξεις κηρύσσονται ως τέτοιες, εκτός εάν η διασύνδεση μεταξύ των συνταγματικών και των μη συνταγματικών διατάξεων είναι τόσο στενή ώστε ο διαχωρισμός να μην είναι επιτρεπτός. Σε τέτοια περίπτωση ολόκληρος ο νόμος κηρύσσεται ως αντισυνταγματικός (*The Board of the Registration of Architects and Civil Engineers v. Κυριακίδη* [1996] 3 C.L.R. σελίδα 640).

7.2 Προληπτικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων

Η Κύπρος είναι μια από τις λίγες χώρες στον κόσμο, όπου υπάρχει προληπτικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων. Πρόκειται για τον έλεγχο, που γίνεται πριν από τη δημοσίευση του συγκεκριμένου νόμου στην επίσημη εφημερίδα της Δημοκρατίας, δηλαδή πριν αποκτήσει την δεσμευτική ισχύ νόμου.

Ο Πρόεδρος και Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας από κοινού και, μετά το 1963, βάσει του Δικαίου της Ανάγκης, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας έχει εξουσία να παραπέμπει οποιονδήποτε νόμο ή απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων, πριν από την δημοσίευση στην επίσημη εφημερίδα της Δημοκρατίας, στο Ανώτατο Δικαστήριο για γνωμάτευση, αν ο υπό αναφορά νόμος ή απόφαση συνάδει ή δεν συνάδει με το Σύνταγμα.

Έκδηλα πρόκειται για προληπτικό έλεγχο, γιατί αν το Δικαστήριο καταλήξει ότι ο συγκεκριμένος νόμος ή απόφαση είναι αντισυνταγματικός/αντισυνταγματική, τότε πλέον ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, όχι μόνο δεν υποχρεούται, αλλά και δεν δικαιούται να προχωρήσει στην δημοσίευση με αποτέλεσμα να μην αποκτήσουν νομική ισχύ (Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας 1960: Άρθρο 140).

7.3 Σύγκρουση αρμοδιοτήτων των τριών εξουσιών

Στα δρώμενα της κυπριακής έννομης τάξης δεν παρατηρήθηκε ιδιαίτερη σύγκρουση εξουσιών μεταξύ δικαστικής εξουσίας και των άλλων δύο εξουσιών, εκτελεστικής και νομοθετικής, παρά μόνο η διαπίστωση της αντισυνταγματικότητας νομοθετικών προνοιών που εκδόθηκαν κατά παράβαση του Άρθρου 158.3 του Συντάγματος. Στο εν λόγω άρθρο προνοείται πως «η αντιμισθία οποιουδήποτε δικαστού δεν δύνανται να μεταβληθώσι δυσμενώς δια αυτών μετά το διορισμό αυτού» (Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας 1960).

Ενώ αρχικά με τον περί Έκτακτης εισφοράς αξιωματούχων εργοδοτούμενων και συνταξιούχων της κρατικής υπηρεσίας και του ευρύτερου τομέα Νόμο, Ν.112(Ι)/2011 και τον περί Συνταξιοδοτικών ωφελημάτων κρατικών υπαλλήλων και ευρύτερου δημόσιου τομέα περιλαμβανομένων και των αρχών τοπικής αυτοδιοίκησης Νόμο, Ν.113(Ι)/2011 με τον οποίο αποκοπτόταν κάθε μήνα ποσοστό των απολαβών από τις ακαθάριστες απολαβές αξιωματούχων και εργοδοτούμενων και από τις συντάξεις των συνταξιούχων, ως έκτακτη εισφορά προς τη δημοκρατία, δεν συμπεριλαμβάνονταν τα μέλη της δικαστικής υπηρεσίας. Στη συνέχεια, με σχετικές τροποποιήσεις στους εν λόγω νόμους, συμπεριλαμβάνοντας και τα μέλη της δικαστικής υπηρεσίας, δικαστές υπέβαλαν προσφυγή ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου επικαλούμενοι την αντισυνταγματικότητα του νόμου (*Αλέξανδρος Φυλακτού & Γιώργος Βλάμη ν Κυπριακής Δημοκρατίας (2013) 3 Α.Α.Δ. 565, 14/6/13*).

Οι δικαστές του Ανωτάτου Δικαστηρίου αρχικά βρέθηκαν σε δύσκολη θέση, αφού στην ουσία οποιαδήποτε απόφαση θα επηρέαζε και τους ίδιους. Ωστόσο, δεν υπήρχε εναλλακτική λύση, αφού κανένα άλλο δικαστήριο δεν ήταν αρμόδιο να εκδικάσει τις υποθέσεις αυτές και κανένας δεν μπορούσε να στερήσει από οποιοδήποτε πολίτη της δημοκρατίας το δικαίωμα πρόσβασης στα δικαστήρια και από την αρχή αυτή δεν μπορούσαν να εξαιρούνται οι δικαστές. Το Ανώτατο Δικαστήριο επεσήμανε πως και στο παρελθόν σε δύο υποθέσεις βρέθηκε στη δύσκολη και δυσάρεστη θέση, αλλά δεν είχε άλλη επιλογή από το να καταλήξει σε απόφαση, αφού ως θεματοφύλακας του Συντάγματος έχει καθήκον να ερμηνεύει και να διαφυλάσσει τις πρόνοιες του με βάση καθαρά νομικές αρχές και μακριά από συναισθηματισμούς. Διευκρίνισε δε, πως και στις δύο πιο πάνω αποφάσεις, παρόλο που επηρεάζονταν και τα δικά τους συμφέροντα, επιλήφθηκαν αυτών καθηκόντως καταλήγοντας σε απόρριψη των προσφυγών (*Λαούτας ν. Δημοκρατίας (2001) 3 Α.Α.Δ. 40, Κρονιδης ν. Δημοκρατίας(2009) 3 Α.Α.Δ. 669*).

Το Ανώτατο Δικαστήριο έκρινε πως σκοπός του πιο πάνω άρθρου του Συντάγματος είναι η διαφύλαξη της ανεξαρτησίας της δικαστικής υπηρεσίας καθώς και της αρχής της διάκρισης των εξουσιών, που όπως έχει επισημανθεί είναι διάχυτη στο Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Το θέμα της αποκοπής μέρος αντιμισθίας από τους δικαστικούς

δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως θέμα ίσης μεταχείρισης, για αυτό εξάλλου και το Σύνταγμα εξαιρεί τη δικαστική υπηρεσία από οποιεσδήποτε μειώσεις στην αντιμισθία τους. Η συνταγματική πρόνοια εκφράζει την απαραίτητη προϋπόθεση της ευρύτερης αρχής ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης, άρρηκτα συνδεδεμένης με την ύπαρξη και λειτουργία της δικαστικής εξουσίας σε ένα κράτος δικαίου. Επεσήμανε πως, κύριος σκοπός της προστασίας αυτής, πέραν από του να προσελκύει αξιόλογους νομικούς στη δικαστική έδρα, είναι να εξασφαλίζει την ανεξαρτησία του πνεύματος που είναι αναγκαία για να διασφαλίζει τη λεπτή εξισορρόπηση μεταξύ ατομικών δικαιωμάτων και κρατικών εξουσιών, που ισοδυναμεί με πολιτική ελευθερία. Με βάση το πιο πάνω σκεπτικό οι προσφυγές πέτυχαν και ακυρώθηκαν οι αποφάσεις της εκτελεστικής εξουσίας να αποκόπτει ποσοστό απολαβών από τους μισθούς των μελών της δικαστικής υπηρεσίας (*Αλέξανδρος Φυλακτού & Γιώργος Βλάμη v. Κυπριακής Δημοκρατίας (2013) 3 Α.Α.Δ. 565, 14/6/13*).

Σύμφωνα με την υπάρχουσα νομολογία δεν υπάρχουν πολλές περιπτώσεις σύγκρουσης εξουσιών μεταξύ δικαστικής εξουσίας και εκτελεστικής ή νομοθετικής εξουσίας. Η δικαστική εξουσία όμως, κλήθηκε να αποφασίσει σε κάποιες κατ' ισχυρισμό περιπτώσεις, σύγκρουσης ή αμφισβήτησης εξουσιών μεταξύ νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας. Αυτό επισυμβαίνει κυρίως όταν κάποια κόμματα που στήριξαν την εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας, έχουν αποσύρει τη στήριξη τους προς αυτόν. Αποτέλεσμα αυτού, είναι η Κυβέρνηση να μην απολαμβάνει της πλειοψηφίας της Βουλής των Αντιπροσώπων και να δίστανται οι απόψεις εκτελεστικής και νομοθετικής εξουσίας σε διάφορες υπό ψήφιση νομοθεσίες.

Πρόσφατα, το θέμα σύγκρουσης εξουσιών μεταξύ εκτελεστικής και νομοθετικής εξουσίας απασχόλησε το Ανώτατο Δικαστήριο, ως το καθ' ύλην αρμόδιο όργανο του κράτους, να αποφασίζει στη βάση των Άρθρων 139, 140 του Συντάγματος. Το Άρθρο 139 προνοεί ότι, όταν αναφύεται ζήτημα αρμοδιότητας του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου, το δικαστήριο επιλύει κάθε ζήτημα της αρμοδιότητας του. Προσφυγή ενώπιον του δικαστηρίου μπορεί να ασκηθεί από τον Πρόεδρο ή τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας, από τη Βουλή των Αντιπροσώπων, από τις Κοινοτικές Συνελεύσεις και από οποιοδήποτε

άλλο όργανο ή αρχή της Δημοκρατίας. Στο Άρθρο 140 του Συντάγματος προβλέπεται ότι ο Πρόεδρος ή Αντιπρόεδρος πριν την έκδοση οποιουδήποτε νόμου ή απόφασης της Βουλής δικαιούται να ζητήσει γνωμάτευση από το Ανώτατο Δικαστήριο κατά πόσο βρίσκεται σε αντίθεση με το Σύνταγμα ή παραβιάζεται η αρχή της διάκρισης των εξουσιών (Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας 1960).

Ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου, στα πλαίσια του προληπτικού του ελέγχου, καταχωρήθηκε αναφορά από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας σε σχέση με πρόταση νόμου που κατατέθηκε στη Βουλή των Αντιπροσώπων για τροποποίηση του περί της Ρύθμισης της λειτουργίας καταστημάτων και των όρων απασχόλησης των υπαλλήλων τους νόμου (Ν.36/15). Θέση της εκτελεστικής εξουσίας ήταν ότι η νομοθετική εξουσία δεν μπορεί να νομοθετεί επί ζητημάτων που άπτονται τις εκτελεστικής λειτουργίας και ότι η ρύθμιση της λειτουργίας των καταστημάτων εμπίπτει στον τομέα της αποκλειστικής αρμοδιότητας της εκτελεστικής εξουσίας. Αντίθετη άποψη επί του προκειμένου κατέθεσε στην ένστασή της η Βουλή των Αντιπροσώπων (Πρόεδρος της Δημοκρατίας v. Βουλής των Αντιπροσώπων, Αναφορά 1/2015, 30/12/2015).

Η εν λόγω γνωμάτευση επικεντρώθηκε στην αρχή της διάκρισης των εξουσιών, η οποία απαγορεύει στην μια εξουσία να επεμβαίνει στον τομέα της αποκλειστικής αρμοδιότητας της άλλης. Το Ανώτατο Δικαστήριο αναφέρθηκε σε προηγούμενες αναφορές 7/1991, 9/1991, 1/2013 στις οποίες κρίθηκε ότι εάν ένας νόμος εμπεριέχει στοιχεία διοικητικής ενέργειας είναι αντισυνταγματικός, καθότι η νομοθετική εξουσία επεμβαίνει στον τομέα αρμοδιότητας της εκτελεστικής εξουσίας (Πρόεδρος της Δημοκρατίας v. Βουλής των Αντιπροσώπων Αναφορά 7/1991 3 Α.Α.Δ. 746, Αναφορά 9/1991 3 Α.Α.Δ.109, Αναφορά 1/2013, 11/6/2014).

Το Ανώτατο Δικαστήριο απασχόλησε κατά πόσο το ωράριο λειτουργίας των καταστημάτων κατά την περίοδο Δευτέρας – Σαββάτου και της Κυριακής, αλλά και ο καθορισμός τουριστικών ζωνών και η δημιουργία ειδικού καθεστώτος για τα συγκεκριμένα καταστήματα, είναι έργο που εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της εκτελεστικής εξουσίας ή κατά πόσο εμπίπτει στη γενική εξουσία της Βουλής των

Αντιπροσώπων να νομοθετεί για κάθε θέμα, σύμφωνα με το Άρθρο 61 του Συντάγματος. Το ερώτημα που προέκυπτε ήταν, αν πρόκειται για ρύθμιση που εισάγει κανόνα δικαίου κατά τρόπο γενικό και αφηρημένο, για την οποία έχει εξουσία η Βουλή ή για ρυθμιστική διοικητική λειτουργία για συγκεκριμένες περιπτώσεις, για την οποία έχει εξουσία η εκτελεστική εξουσία η οποία εκδίδει μέσω του αρμόδιου Υπουργού σχετικά διατάγματα (Πρόεδρος της Δημοκρατίας v. Βουλής των Αντιπροσώπων, Αναφορά 1/2015, 30/12/2015).

Το Ανώτατο Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα πιο πάνω ζητήματα εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της εκτελεστικής εξουσίας. Επίσης επισήμανε ότι η Βουλή των Αντιπροσώπων ασκεί νομοθετικό έργο, θεσπίζει νόμους γενικούς και απρόσωπους, εισάγοντας κανόνες δικαίου και οι ρυθμίσεις που επιβάλλουν γίνονται κατά τρόπο γενικό και αφηρημένο. Δεν είναι έργο της να ρυθμίζει ατομικές και συγκεκριμένες περιπτώσεις και δεν ασκεί εκτελεστική εξουσία ή οποιουδήποτε είδους ρυθμιστική και διοικητική λειτουργία. Ο ρόλος της Βουλής είναι να καθορίζει το γενικό νομοθετικό πλαίσιο και μέσα σ' αυτό θα πρέπει να κινείται η εκτελεστική εξουσία προβαίνοντας σε διοικητικές ρυθμίσεις. Με βάση τα πιο πάνω στις 3/12/15 ο νόμος κρίθηκε αντισυνταγματικός, εφόσον βρισκόταν σε αντίθεση με την αρχή της διάκρισης των εξουσιών (Πρόεδρος της Δημοκρατίας v. Βουλής των Αντιπροσώπων, Αναφορά 1/2015, 30/12/2015).

Στο μεταξύ ο σχετικός νόμος Ν.36(Ι)/2015 τροποποιήθηκε και μετατέθηκε η εξουσία για έκδοση διαταγμάτων, από τον Υπουργό στο Υπουργικό Συμβούλιο (Ο περί της Ρύθμισης της Λειτουργίας Καταστημάτων και Όρων Απασχόλησης των Υπαλλήλων τους (Τροποποιητικός) Νόμος, Ν.36(Ι)/2015). Παρά το ότι ο εν λόγω νόμος δεν προβλέπει την κατάθεση των σχετικών κανονισμών στη Βουλή, η εκτελεστική εξουσία, θεώρησε ορθό να καταθέσει το διάταγμα-κανονισμούς στη Βουλή για έγκριση, σύμφωνα με το νόμο περί καταθέσεως στη Βουλή των Αντιπροσώπων Κανονισμών (Ο περί καταθέσεως στη Βουλή των Αντιπροσώπων Κανονισμών Νόμος 99/1989). Η Βουλή απέρριψε τους προαναφερόμενους κανονισμούς στις 10/12/15. Μετά την απόρριψη των σχετικών κανονισμών για τη ρύθμιση των ωραρίων, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και το Υπουργικό

Συμβούλιο προσέφυγαν στο Ανώτατο Δικαστήριο με βάση το Άρθρο 139 του Συντάγματος.

Η θέση των αιτητών ήταν ότι, η προαναφερόμενη πράξη της Βουλής καταστρατηγεί σύμφωνα με τη γνωμάτευση που εξεδώθηκε στην Αναφορά 1/2015, τη συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή της διάκρισης των εξουσιών. Επιπρόσθετα, εισηγούνται ότι οι κανονισμοί που απορρίφθηκαν από τη Βουλή είναι έγκυροι και μπορούν να δημοσιευτούν, χωρίς την έγκριση της Βουλής (Πρόεδρος της Δημοκρατίας ν. Βουλή των Αντιπροσώπων, Υπόθεση Αρ. 1695/2015, 28 Μαρτίου 2016).

Από την άλλη, οι συνήγοροι της Βουλής προέβαλαν ενστάσεις όπως ότι, το Ανώτατο Δικαστήριο δεν έχει αρμοδιότητα να επιληφθεί της προσφυγής, ότι η προσφυγή είναι εκπρόθεσμη, ότι το επίδικο θέμα καλύπτεται από την υπάρχουσα νομολογία και ότι η θεραπεία που εισηγούνται οι αιτητές για δημοσίευση δηλαδή, είναι συνταγματικά ανεπίτρεπτη (Αλέξανδρος Φυλακτού & Γιώργος Βλάμη ν Κυπριακής Δημοκρατίας (2013) 3 Α.Α.Δ. 565, 14/6/13).

Το Ανώτατο Δικαστήριο με πλήρη ολομέλεια δεν κατέληξε σε ομόφωνη απόφαση. Υπήρξε απόφαση πλειοψηφίας με επτά από τους δεκατρείς δικαστές. Με την κατάληξη της εν λόγω απόφασης συμφώνησαν άλλοι δύο δικαστές, αλλά με διαφορετικό σκεπτικό. Δυστάμενη απόφαση εξέδωσαν άλλοι τρεις δικαστές και δεύτερη δυστάμενη απόφαση με άλλο σκεπτικό και αποτέλεσμα εξεδώθηκε από άλλο δικαστή (Πρόεδρος της Δημοκρατίας ν. Βουλή των Αντιπροσώπων, Υπόθεση Αρ. 1695/2015, 28 Μαρτίου 2016).

Επί της ουσίας, το Ανώτατο Δικαστήριο διαπίστωσε ότι, προέκυψε σύγκρουση ή αμφισβήτηση εξουσίας ή αρμοδιότητας μεταξύ εκτελεστικής και νομοθετικής εξουσίας και ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας νομιμοποιήτο να εγείρει την εν λόγω προσφυγή. Ανέφερε δε, ότι ήταν πασιφανής η πρόθεση της Βουλής να υποβάλει την εξουσία, που μέχρι τότε είχε η εκτελεστική εξουσία, στη σφαίρα της δικής της αρμοδιότητας (Πρόεδρος της Δημοκρατίας ν. Βουλή των Αντιπροσώπων, Υπόθεση Αρ. 1695/2015, 28 Μαρτίου 2016).

Παράλληλα, έκρινε ότι το Ανώτατο Δικαστήριο ήταν το αρμόδιο όργανο να εκδικάσει την εν λόγω προσφυγή και κατέληξε ότι, η Βουλή δεν μπορεί να αποφασίζει ξανά με άλλο τρόπο για θέματα που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της εκτελεστικής εξουσίας. Παρέπεμψε δε, στην Αναφορά 1/2015, με την οποία το Ανώτατο Δικαστήριο έκρινε την διαπίστωση σύγκρουσης εξουσίας επί του όλου ζητήματος (ΡΙΚ v. Καραγιώργης (1991) 3 Α.Α.Δ., 159).

Το θέμα της σύγκρουσης αρμοδιοτήτων μεταξύ νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας φαίνεται να έχει και συνέχεια αφού αρκετές νομοθεσίες που ψηφίστηκαν πρόσφατα από τη Βουλή των Αντιπροσώπων, είτε αναπέμφθηκαν από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, είτε ζητήθηκε γνωμάτευση για αυτές από το Ανώτατο Δικαστήριο. Η επίλυση των ζητημάτων σύγκρουσης εξουσιών στη σύγχρονη έννομη συνταγματική τάξη της Κύπρου αναμένεται να έχει ιδιαίτερο πολιτικό, κοινωνικό και νομικό ενδιαφέρον.

Κεφάλαιο 8

Επίλογος

Σε κάθε κράτος δικαίου οργανωμένη εξουσία υπάρχει όταν συνυπάρχουν η διάκριση των εξουσιών, η αρχή της νομιμότητας, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η δικαστική προστασία. Η κρατική εξουσία κατανέμεται σε διάφορα κέντρα εξουσίας στηριζόμενη στην αρχή της διάκρισης των εξουσιών. Οι εξουσίες αυτές λειτουργούν στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων που τους παρέχονται από το Σύνταγμα της κάθε χώρας και συνεργάζονται μεταξύ τους, χωρίς να αποκλείεται ο έλεγχος της μιας από την άλλη.

Η διάκριση των εξουσιών σε ένα κράτος δικαίου είναι απαραίτητη για την κατανόηση της αρχής και των ποικίλων λειτουργιών της. Η διάκριση των εξουσιών έχει πολιτική πτυχή αφού ταυτίζεται με την οργάνωση του κράτους και των εξουσιών του. Η σχετικότητα της διάκρισης των εξουσιών καθορίζει και το πολίτευμα του κράτους. Παράλληλα, η διάκριση των εξουσιών έχει νομική πτυχή, αφού συμπίπτει με την ανάπτυξη του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων.

Η ιστορική αφετηρία της αρχής της διάκρισης των εξουσιών έχει τις ρίζες της στην αρχαία Ελλάδα με υποστηρικτές της ιδέας τον Πλάτωνα, τον Αριστοτέλη και τον Πολύβιο. Κύριος στόχος της υιοθέτησης της πιο πάνω αρχής ήταν ο περιορισμός της εξουσίας, ώστε αυτή να μην συγκεντρώνεται σε ένα και μόνο πρόσωπο. Στην πιο σύγχρονη εποχή, ο Locke και ο Montesquieu, μέσω των θεωριών τους ανέπτυξαν την ιδέα της διάκρισης των εξουσιών, αναλύοντας διάφορες μορφές συνταγματικών δομών. Σε μεταγενέστερο στάδιο, η αρχή της διάκρισης των εξουσιών εδραιώνεται αρχικά, τον 18^ο αιώνα, στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και στη Γαλλία και στη συνέχεια, τον 19^ο αιώνα, σε Συντάγματα αρκετών ευρωπαϊκών κρατών.

Την αρχή της διάκρισης των εξουσιών τη συναντούμε σε διάφορα σύγχρονα πολιτεύματα όπως είναι το κοινοβουλευτικό, το προεδρικό πολίτευμα, το ημιπροεδρικό πολίτευμα ή το σύστημα κυβερνώσας βουλής. Στην Κυπριακή Δημοκρατία υφίσταται το προεδρικό πολίτευμα. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκλέγεται απευθείας από το λαό και δεν εξαρτάται από τη ψήφο εμπιστοσύνης του νομοθετικού Σώματος.

Η συνταγματική έννομη τάξη στην Κυπριακή Δημοκρατία καθιερώθηκε το 1960, κατά την ανεξαρτησία της Κυπριακής Δημοκρατίας. Το κυπριακό συνταγματικό κείμενο χαρακτηρίζεται ως δοτό και άκαμπτο αφού πολλές από τις διατάξεις του θεωρούνται θεμελιώδεις και δεν υπόκεινται σε καμία αναθεώρηση. Το Σύνταγμα της Κύπρου, θεωρείται ως ένα από τα πιο πολύπλοκα συνταγματικά κείμενα.

Στο Σύνταγμα της Κύπρου, καθιερώνεται η αρχή της διάκρισης των τριών εξουσιών, της νομοθετικής, της εκτελεστικής και της δικαστικής εξουσίας. Η διασφάλιση της ανεξαρτησίας των τριών λειτουργιών φαίνεται σε διάφορα άρθρα του Συντάγματος.

Επίσης, το Σύνταγμα της Κύπρου, χαρακτηρίζεται ως δυαδικό, αφού πρόνοιες του καθορίζουν υποχρεωτική συναρμοδιότητα Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων σε όλες τις δραστηριότητες ενάσκησης της κρατικής εξουσίας. Η αποσταθεροποίηση της συνταγματικής τάξης λόγω των διαφωνιών των δύο κοινοτήτων και η αποχώρηση από τα δρώμενα του κράτους των Τουρκοκυπρίων, οδήγησε στην επίκληση του δικαίου της ανάγκης, με σκοπό την εύρυθμη κρατική λειτουργία, χωρίς τη συμμετοχή των Τουρκοκυπρίων.

Στην Κυπριακή Δημοκρατία η εκτελεστική εξουσία ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, το Υπουργικό Συμβούλιο και τους Υπουργούς, οι οποίοι ασκούν την πολιτική που χαράσσεται από την εκάστοτε κυβέρνηση. Πέραν των κεντρικών οργάνων, εκτελεστική εξουσία ασκούν και οι Ανεξάρτητοι Αξιωματούχοι του κράτους, όπως ο Γενικός Εισαγγελέας, ο Γενικός Ελεγκτής και ο Διοικητής της Κεντρικής Τράπεζας.

Η νομοθετική εξουσία ασκείται από τη Βουλή των Αντιπροσώπων, που ενεργεί ως αυτοτελές όργανο. Αναδεικνύεται απευθείας από το λαό και έργο της είναι η επεξεργασία, εξέταση και ψήφιση πρωτογενούς και δευτερογενούς νομοθεσίας που είτε κατατίθενται από βουλευτές, είτε από την Κυβέρνηση. Μεγάλος αριθμός Κοινοβουλευτικών Επιτροπών, εξετάζουν, συζητούν σε προπαρασκευαστικό στάδιο και στη συνέχεια προωθούν ενώπιον της ολομέλειας της Βουλής, τις διάφορες υπό ψήφιση νομοθεσίες. Μέρος του έργου της είναι και η άμεση άσκηση κοινοβουλευτικού ελέγχου στην Κυβέρνηση και τα μέλη της.

Μετά τη ρύθμιση που έγινε το 1964, με βάση το δίκαιο της ανάγκης, η δικαστική εξουσία ασκείται από το Ανώτατο Δικαστήριο και τα υπόλοιπα δικαστήρια που λειτουργούν στη Δημοκρατία. Τέτοια δικαστήρια είναι τα Επαρχιακά Δικαστήρια, το Κακουργιοδικείο, το Οικογενειακό Δικαστήριο, το Δικαστήριο Ελέγχου Ενοικιάσεων, το Δικαστήριο Εργατικών Διαφορών, το Στρατιωτικό Δικαστήριο και πλέον, το Διοικητικό Δικαστήριο. Η δικαστική εξουσία οφείλει να είναι ανεξάρτητη και ανεπηρέαστη. Αποτελεί δε, τον θεματοφύλακα του Συντάγματος και εποπτεύει την τήρηση του.

Παράλληλα, αποφασίζει για την συνταγματικότητα οποιουδήποτε νόμου και επιλύει θέματα σύγκρουσης εξουσιών μεταξύ των διαφόρων οργάνων του κράτους, ασκώντας είτε προληπτικό είτε κατασταλακτικό έλεγχο. Το Ανώτατο Δικαστήριο αποτελεί σημαντική πηγή δικαίου για την Κυπριακή Δικαιοσύνη, αφού με βάση το κοινοδίκαιο, οι αποφάσεις του είναι δεσμευτικές και χρησιμοποιούνται ως σημεία αναφοράς στην εκδίκαση άλλων υποθέσεων.

Οι τρεις διακριτές κρατικές εξουσίες έχουν τη δική τους αυτοτέλεια και προσωπικότητα. Η συγκρότηση και των τριών εξουσιών προβλέπεται και οργανώνεται άμεσα από το ίδιο το Σύνταγμα με διατάξεις που έχουν μεταξύ τους την ίδια τυπική ισχύ.

Η διάκριση των εξουσιών αποκτά περισσότερο νόημα, εφόσον μπορεί να λειτουργήσει ως μέθοδος ορθολογικής οργάνωσης των κέντρων εξουσίας, αφού η απαίτηση για εξισορροπημένη και αντισταθμιζόμενη άσκηση της δύναμης τους, εξουδετερώνει τη δύναμη του ενός από τη δύναμη του άλλου. Ο επιμερισμός της εξουσίας σε περισσότερους

θεσμούς συνδράμει στην αναχαίτηση της παρέκκλισης από τις συνταγματικές αρμοδιότητες της κάθε μιας. Στην κυπριακή έννομη τάξη, στις περιπτώσεις που παρατηρούνται φαινόμενα σύγκρουσης αρμοδιοτήτων των τριών εξουσιών, επιλύονται από το μόνο αρμόδιο σώμα, να αποφασίζει επί τέτοιων ζητημάτων, το Ανώτατο Δικαστήριο.

Στο Κυπριακό Σύνταγμα παρά το ότι γίνεται αυστηρή διάκριση των τριών εξουσιών, αυτές συνυπάρχουν, και συνεργάζονται σε ένα κράτος δικαίου, χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα ή ζητήματα που μπορούν να οδηγήσουν σε αποσταθεροποίηση του κράτους.

Η άσκηση της κρατικής εξουσίας και των οργάνων της στην ισχύουσα συνταγματική έννομη τάξη, επιδέχεται ελέγχου, ώστε να αποφεύγονται συμπτώματα καταχρηστικής άσκησης εξουσίας σε μια ευνομούμενη πολιτεία. Δεν πρέπει να θεωρείται μειονέκτημα η ύπαρξη, σε κάποιες περιπτώσεις σύγκρουσης αρμοδιοτήτων, οι οποίες πολλές φορές είναι αναπόφευκτες. Το ζητούμενο είναι να επιλύονται στη βάση της συνταγματικής τάξης και του αμοιβαίου ελέγχου των κρατικών εξουσιών. Μόνο σε καθεστώτα μη δημοκρατικά δεν μπορεί να υπάρξει σύγκρουση εξουσίας.

Η διάκριση των εξουσιών διατηρεί τη θεσμική και πολιτική επικαιρότητά της, αφού ευνοεί και νομιμοποιεί την κατάτμηση και κατανομή της εξουσίας σε διάφορα κέντρα, προωθώντας και δικαιολογώντας τόσο την αντιστάθμιση της εξουσίας τους, όσο και την αμοιβαία εξισορρόπησή τους.

Η διάκριση των εξουσιών πρέπει να αντικρίζεται ως εγγύηση ολοκλήρωσης της λαϊκής κυριαρχίας, εφόσον μέσω αυτής της διάκρισης, περιορίζεται η συγκέντρωση όλων των αρμοδιοτήτων σε μια εξουσία. Από τη μια ασκείται έλεγχος στην κρατική αυθαιρεσία και από την άλλη, οριοθετούνται και υποτάσσονται στην αρχή της νομιμότητας οι εξουσίες των οργάνων του κράτους.

Βιβλιογραφία

Ελληνόφωνη

Αιμιλιανίδης, Α. (2006). *Η υπέρβαση του Κυπριακού Συντάγματος*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Βενιζέλος, Ε. (1991). *Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου Ι*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.

Γεωργόπουλος, Κ. (1998). *Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο*. Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Βενιζέλος, Ε. (2000). *Το Κυπριακό ζήτημα, η Κυπριακή Συνταγματική τάξη και η προοπτική ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Εκδόσεις Σάκκουλα.

Γεωργίου, Β. (2012). *Η Δημόσια Διοίκηση στην Κύπρο*. Λευκωσία: Εκδόσεις Εν Τύποις.

Κυβερνητικό Τυπογραφείο Κύπρου (1960), *Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας*, Λευκωσία: Ετυπώθη εν τω Κυβερνητικό Τυπογραφείο Κύπρου.

Λοΐζου, Α. (2001). *Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας*. Λευκωσία: Τυπογραφεία Καΐλα.

Λοττίδης, Χ. (2009). *Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Μανιτάκης, Α. (1994). *Κράτος Δικαίου και Δικαστικός έλεγχος της Συνταγματικότητας*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα

Μαυριάς, Δ. (2005). *Συνταγματικό Δίκαιο, 4^η Έκδοση Επαυξημένη*, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Νικολάου, Η. (2000). *Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων και της κατανομής των αρμοδιοτήτων των οργάνων του κράτους στην Κύπρο. Η συνταγματική εξέλιξη και το Δίκαιο της Ανάγκης*. Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, Κυπριακά Μελετήματα. Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Ρούκουνας, Ε. (2015). *Σειρά Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου: Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη.

Σπυρόπουλος, Φ. (2006). *Εισαγωγή στο Συνταγματικό Δίκαιο*. Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Τζερμιάς, Π. (2000). *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*. Εκδοτική Αθηνών.

Τζιβάρας, Ι. (2010). *Συγκριτική Επισκόπηση Ελληνικού και Κυπριακού Συνταγματικού Δικαίου*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Τσάτσος, Δ. (1982). *Συνταγματικό Δίκαιο*, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα

Τσάτσος, Δ. (1993). *Συνταγματικό Δίκαιο, Τόμος Β΄, Οργάνωση και Λειτουργία της πολιτείας*, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Τσουκαλάς, Κ. (1991). *Είδωλα πολιτισμού, ελευθερία, ισότητα και αδελφότητα*. Εκδότης: Θεμέλιο

Χρυσόγονος, Κ. (2008). *Συνταγματικό Δίκαιο, II Ειδικό Μέρος*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Ηλεκτρονικές πηγές

The Charters of Freedom, *Bill of Rights, The Virginia Declaration of Rights*. Ανακτήθηκε Μάρτιος 10, 2016 από

http://www.archives.gov/exhibits/charters/virginia_declaration_of_rights.html

Επίσημη ιστοσελίδα Βουλής των Αντιπροσώπων. Ανακτήθηκε Μάρτιος 25, 2016 από

<http://www.parliament.cy/easyconsole.cfm/id/142>

Θεοδούλου, Στ. (n.d.). *Διάκριση και Αρμοδιότητες των τριών εξουσιών, νομοθετική, εκτελεστική, δικαστική*. Ανακτήθηκε Φεβρουάριος 19, 2016 από

<https://www.academia.edu/8407991>

Μάνεσης, Α. (2011). Άρθρο με θέμα *Η διάκριση των εξουσιών ως οργανωτική βάση του κράτους ή ως πολιτική αρχή, σ. 2-3*. Επιστημονικός Όμιλος Αριστόβουλος Μάνεσης. Ανακτήθηκε Φεβρουάριος 19, 2016 από

<http://www.constitutionalism.gr/2002-i-diakrisi-twn-exoysiwn-ws-organwtiki-basi-toy-kra/>

Μαππουρίδης, Ρ. (2014). *Η Διάκριση των εξουσιών*. Ανακτήθηκε Μάρτιος 10, 2016 από

<http://rikkos.mappourides.com/article>.

Πασχαλίδης, Α. (2013). Άρθρο με τίτλο «*Βασικές Αρχές του Ποινικού Δικαίου στην Κύπρο*».

Ανακτήθηκε Μάρτιος 30, 2016 από

<http://www.paschalides.com/en/articles/litigation/191-2013-08-02-09-40-27.html>.

Πικής, Γ. (2010). *Ομιλία με θέμα «Σημαντικότερες αποφάσεις του Συνταγματικού Δικαίου»*.

Ανακτήθηκε Μάρτιος 10, 2016 από

[http://www.supremecourt.gov.cy/judicial/sc.nsf/3A3595A5A6841EEFC22573020040A818/\\$file/omiliapiki1512.pdf](http://www.supremecourt.gov.cy/judicial/sc.nsf/3A3595A5A6841EEFC22573020040A818/$file/omiliapiki1512.pdf)

Νομοθεσία

Ο περί καταθέσεως στη Βουλή των Αντιπροσώπων Κανονισμών Νόμος (Ν.99/1989)

Ο περί Δικαστηρίων Νόμος του 1960, (Ν.14/60)

Ο περί Απονομής της Δικαιοσύνης (Ποικίλες Διατάξεις) Νόμος (Ν.33/1964)

Ο Περί Μεταβιβάσεως της ασκήσεως των αρμοδιοτήτων της ελληνικής κοινοτικής συνέλευσης και Περί Υπουργείου Παιδείας Νόμος, όπως τροποποιήθηκε μέχρι σήμερα Νόμος (Ν.12/1965)

Ο περί έκτακτης εισφοράς αξιωματούχων εργοδοτούμενων και συνταξιούχων της κρατικής υπηρεσίας και του ευρύτερου τομέα Νόμος (Ν.112(Ι)/2011)

Ο περί συνταξιοδοτικών ωφελημάτων κρατικών υπαλλήλων και ευρύτερου δημόσιου τομέα περιλαμβανομένων και των αρχών τοπικής αυτοδιοίκησης Νόμος (Ν.113(Ι)/2011)

Ο περί της ίδρυσης και λειτουργίας Διοικητικού Δικαστηρίου Νόμος (Ν. 131(Ι)/2015)

Ο περί της Ρύθμισης της Λειτουργίας Καταστημάτων και Όρων Απασχόλησης των Υπαλλήλων τους (Τροποποιητικός) Νόμος (Ν.36(Ι)/2015)

Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, (1960)

Αποφάσεις Ανωτάτου Δικαστηρίου

Attorney General of the Republic v. Mustafa Ibrahim and Other (1964) C.L.R. 195

HadjiSavvas v. Republic (1988) 2 C.L.R. 37

Helmold Brigitta v. Ευανθίας Μιχαηλίδου, Πολιτική Έφεση Αρ. 234/2008, 16/12/ 2011

R v R [1992] 1 A.C. 599, House of Lords

The Board of the Registration of Architects and Civil Engineers v. Κυριακίδη [1966] 3 C.L.R. σελίδα 640

Αλέξανδρος Φυλακτού & Γιώργος Βλάμη v Κυπριακής Δημοκρατίας (2013) 3 Α.Α.Δ. 565, 14/6/13

Κρονίδης v. Δημοκρατίας(2009) 3 Α.Α.Δ. 669

Λαούτας v. Δημοκρατίας (2001) 3 Α.Α.Δ. 40

Πρόεδρος της Δημοκρατίας v. Βουλής των Αντιπροσώπων, Αναφορά 7/1991, 3 Α.Α.Δ., 746

Πρόεδρος της Δημοκρατίας v. Βουλής των Αντιπροσώπων, Αναφορά 9/1991, 3 Α.Α.Δ., 109

Πρόεδρος της Δημοκρατίας v. Βουλής των Αντιπροσώπων , Αναφορά 1/2013, 11/6/2014

Πρόεδρος της Δημοκρατίας v. Βουλής των Αντιπροσώπων, Αναφορά 1/2015, 30/12/2015

Πρόεδρος της Δημοκρατίας v. Βουλής των Αντιπροσώπων, Υπόθεση Αρ. 1695/2015), 28/03/2016

ΡΙΚ v. Καραγιώργη (1991) 3 Α.Α.Δ., 159